

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Nina Kovač

**ALI JE NEPLAČEVANJE PREŽIVNINE
OBLIKA EKONOMSKEGA NASILJA NAD
ŽENSKAMI?**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2018

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Nina Kovač

**ALI JE NEPLAČEVANJE PREŽIVNINE
OBLIKA EKONOMSKEGA NASILJA NAD
ŽENSKAMI?**

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Petra Videmšek

Ljubljana, 2018

Iskrena zahvala gre mentorici doc. dr. Petri Videmšek za strokovno podporo pri pisanju
diplomskega dela in lektorici Miji Čuk, univ. dipl. spl. jez.
Hvala Domnu in Ani.

Največja zahvala gre mami in sestri za njuno neizmerno moč in borbenost.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Nina Kovač

Naslov dela: Ali je neplačevanje preživnine oblika ekonomskega nasilja nad ženskami?

Kraj: Ljubljana

Leto: 2018

Število strani: 69

Število tabel: 2

Število prilog: 1

Mentorica: doc. dr. Petra Videmšek

Ključne besede: preživnina, neplačevanje preživnine, preživninski sklad, ekonomsko nasilje, nasilje nad ženskami.

Povzetek: V diplomskem delu sem raziskovala, ali je neplačevanje preživnine za otroke oblika ekonomskega nasilja nad ženskami. V teoretičnem delu sem predstavila sistem urejanja (ne)plačevanja preživnin v Sloveniji, kakšne so pravice upravičenk in kakšne so dolžnosti zavezancev. Izpostavila sem tudi nekatere pomanjkljivosti tega sistema in nekatere argumente, zakaj je neplačevanje ena izmed oblik ekonomskega nasilja. Opisala sem tudi ekonomsko nasilje v širšem smislu in nekatere pristope pri delu z žrtvami te oblike nasilja. V praktičnem delu pa sem z intervjuji raziskovala, kako ta sistem deluje v praksi. Pri raziskovanju sem uporabila kvalitativni pristop, s katerim sem želela ugotoviti, ali ženske žrtve neplačevanja preživnine to doživljajo kot ekonomsko nasilje, kako to vpliva na njihov ekonomski položaj, kako se s tem soočajo in ali jim je sistem urejanja (ne)plačevanja preživnin v podporo. Raziskovala sem, v kakšnih oblikah se pojavlja neplačevanje preživnine, kakšne izkušnje imajo intervjuvanke s socialnimi delavkami na tem področju in česa bi si želele pri urejanju tega problema. Rezultati so pokazali, da se neplačevanje pojavlja v različnih oblikah, od popolnega neplačevanja do nerednih občasnih zneskov in polovičnega plačevanja. Večini sistem urejanja (ne)plačevanja preživnin ni v podporo, saj se soočajo z različnimi težavami, kot so prenizke preživnine, dolgotrajni postopki, pomanjkanje informacij v zvezi s postopki in težave pri dokazovanju neplačevanja. Opozorile so tudi na nekatere pomanjkljivosti preživninskega sklada, in sicer dolgotrajnost postopka in prenizka nadomestila preživnine. Nekatere so imele zaradi težav pri dokazovanju neplačevanja preživnine tudi težave pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev. Sogovornice so se strinjale, da je neplačevanje preživnine oblika ekonomskega nasilja nad ženskami. Za večino ima neplačevanje velik vpliv na njihov ekonomski položaj. Kot posledico te oblike ekonomskega nasilja so opisovale finančno prikrajšanost ter negativne vplive na zdravje in družabno življenje. Sogovornice so imele s socialnimi delavkami različne izkušnje, tako pozitivne kot negativne. Pri njihovem delu so pogrešale predvsem podajanje informacij v zvezi s postopki na bolj preprost in razumljiv način. Ugotovila sem, da si sogovornice želijo višje preživnine, višja nadomestila preživnine, krajše postopke pri izterjavi neplačanih preživnin in pri prijavi kaznivega dejanja neplačevanja preživnine. Nekatere so predlagale tudi, da bi država prevzela večjo odgovornost in pomagala žrtvam. S tem bi izboljšali ekonomski položaj mater in otrok iz enostarševskih družin.

Title: Is unpaid child support a form of economic violence against women?

Key words: child support, unpaid child support, maintenance fund, economic violence, violence against women

Abstract: In my thesis I researched if unpaid child support is a form of economic violence against women. In the theoretic part I introduced the system of child support (non)payments in Slovenia, the rights of beneficiaries and the duties of payers. I highlighted some of the system's shortcomings and some arguments that support my claim that non-payment of child support is a form of economic violence. I also described economic violence in general and some approaches to working with victims of this form of violence. In the practical part I used interviews to research how the system actually works. I used qualitative approach in my research as I wanted to find out if female victims of unpaid child support see it as economic violence. I also wanted to know how it affects their economic situation, how they face this issue and whether the current arrangement of child support payments (or the lack thereof) benefits them. I also researched different forms of non-payment of child support, what experience the interviewees have with social workers and what sort of support they would need in dealing with this issue. Results have shown that there are different types of non-payment of child support, ranging from a completely unpaid child support, to occasional payments in different amounts or simple half-payments of child support. Most interviewees stated that the current arrangement of child support (non)payments is not very helpful as they face many different issues, such as low child support, long lasting procedures, a lack of information to help with court procedures and troubles proving the non-payments. They also pointed out some shortcomings of the maintenance fund, such as the long lasting procedures and low compensation for unpaid child support. Some interviewees also had problems getting social benefits because they had no way of proving that they did not receive the full child support. The interviewees agreed that unpaid child support is a form of economic violence against women and most of them say that the unpaid child support negatively affected their economic situation. They list financial hardship, a lack of social life and negative effects on their health as results of this type of economic violence. The interviewees state they had different experiences with social workers, both positive and negative. They wanted the social workers to give them information about procedures in a simpler way that would be easier to understand. I have come to the conclusion that my interviewees wished for higher child support and higher child support compensation, and also shorter procedures when it comes to recovering unpaid child support and reporting the crime of unpaid child support. They also suggested that the government takes responsibility and helps the victims, as this would improve the economic situation of mothers and children in single parent families.

KAZALO

1	TEORETIČNI UVOD	1
1.1	Preživljanje otrok – dolžnost staršev in pravica otrok.....	1
1.2	Višina in odmera preživnine.....	1
1.3	Neplačevanje preživnine kot kaznivo dejanje.....	2
1.4	Kaj lahko stori žrtev neplačevanja preživnine oziroma njena zakonita zastopnica... 3	
1.5	Nadomestilo preživnine iz preživninskega sklada.....	5
1.6	Zakaj je pomembno vložiti predlog za izvršbo za neplačano preživnino oziroma prijaviti kaznivo dejanje neplačevanja preživnine.....	7
1.7	Nekatere pomanjkljivosti sistema izterjave preživnin in kazenskega pregona.....	9
1.8	Neplačevanje preživnine kot oblika ekonomskega nasilja nad otroki in ženskami. 10	
1.9	Vloga socialnega dela.....	15
1.10	Delo nevladnih organizacij na področju preprečevanja ekonomskega nasilja.....	22
2	PROBLEM	24
3	METODOLOGIJA	25
3.1	Vrsta raziskave.....	25
3.2	Merski instrument in viri podatkov.....	25
3.3	Populacija in vzorčenje.....	25
3.4	Zbiranje podatkov.....	26
3.5	Analiza podatkov.....	27
4	REZULTATI	30
4.1	Preživnina.....	30
4.2	Neplačevanje preživnine.....	31
4.3	Postopki v zvezi s prijavo neplačevanja preživnine in izterjavo neplačanih preživnin.....	33
4.4	Ekonomski položaj matere.....	38
4.5	Neplačevanje preživnine kot oblika ekonomskega nasilja nad ženskami.....	39
4.6	Težave pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev.....	44
4.7	Socialno delo.....	45
4.8	Preživninski sklad.....	48
5	RAZPRAVA	50
6	SKLEPI	58
7	PREDLOGI	60
8	VIRI IN LITERATURA	62
9	PRILOGE	69
9.1	Smernice za intervju.....	69

KAZALO GRAFOV

Graf 1.1: Število kaznivih dejanj neplačevanja preživnine glede na leto.....	3
Graf 1.2: Število preživnin glede na višino, podatki z dne 16. 12. 2016	6

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Shema odnosnega kodiranja.....	29
---	----

KAZALO TABEL

Tabela 1.1: Višina nadomestila preživnine glede na starost otroka	6
Tabela 3.2: Odprto kodiranje intervjuja A.....	28

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Preživljanje otrok – dolžnost staršev in pravica otrok

Po Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004) morajo starši otrokom zagotoviti zdravo rast in razvoj ter usposobitev za življenje in delo. Svoje otroke so dolžni preživljati, in sicer vse dokler ne postanejo polnoletni oziroma v primeru, da se redno šolajo do največ 26. leta starosti. Dolžnost staršev, da vzdržujejo oziroma preživljajo svoje otroke, je navedena tudi v 54. členu Ustave Republike Slovenije (1991). To pravico otrok omenja tudi Konvencija o otrokovih pravicah, katere podpisnica je tudi Republika Slovenija. V 27. členu pa Konvencija navaja tudi dolžnost držav pogodbenic, da sprejmejo ustrezne ukrepe, da otrokom, ki so do preživljanja upravičeni, preživnino zagotovijo, ter da bodo, če bo potrebno, staršem pomagale pri preživljanju (1990).

Pravici do preživnine se ni mogoče odpovedati, prav tako dolžnost preživljanja tudi ne preneha, če je bila staršu denimo odvzeta roditeljska pravica. V primeru razveze ali ločitve se morata starša dogovoriti v zvezi s preživljanjem otrok, pri čemer jima lahko pomaga CSD ali pa sodišče, če se ne moreta sporazumno dogovoriti. Če gre za sporazumno razvezo, predložita sodišču poleg ostalih sporazumov še sporazum o preživljanju otrok. Sodišče nato v skladu z otrokovo koristjo presodi, ali je sporazum primeren, in ga nato vključi v sodbo. V primeru razveze na tožbo pa o preživnini odloča sodišče. Pri tem mora slediti otrokovi koristi, za kar lahko pridobi in upošteva mnenje centra za socialno delo ter tudi otroka, če sodišče presodi, da ta razume pomen in posledice svojih dejanj (ZZZDR, 2004).

1.2 Višina in odmera preživnine

Po Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004) se preživnina določa glede na »potrebe upravičenca in materialne ter pridobitne zmožnosti zavezanca« (129. člen). Pri tem je treba upoštevati otrokovo korist. Preživnina mora biti namreč primerna, da z njo zagotovimo otroku uspešen telesni in duševni razvoj. Pri določanju višine preživnine je treba upoštevati »stroške življenjskih potreb otroka, zlasti stroške bivanja, hrane, oblačil, obutve, varstva, izobraževanja, vzgoje, oddiha, razvedrila in drugih posebnih potreb otroka« (129. a. člen). Preživnina se izplačuje enkrat mesečno, določi se za naprej, zahteva pa se jo lahko od vložitve tožbe za preživnino naprej (131. c člen). Njena višina se lahko spremeni na

zahtevo upravičenca ali zavezanca, če so se spremenile razmere enega ali drugega. Na podlagi spremenjenih razmer se lahko preživnina tudi odpravi (132. člen). Poleg tega pa centri za socialno delo vsako leto marca uskladijo preživnine z indeksom rasti cen življenjskih potrebščin v Republiki Sloveniji in o tem obvestijo upravičence in zavezanca. To obvestilo je skupaj z v nadaljevanju naštetimi pravnimi akti izvršilni naslov za preživnino (132. a člen).

Preživnino se lahko določi z naslednjimi pravnimi akti (MDDSZ, 2017):

- s sodbo sodišča,
- s sklepom sodišča,
- z izvršljivim notarskim zapisom.

Nekateri starši se odločijo za izplačevanje preživnine v obliki gotovine neposredno drugemu staršu. Tak način izplačevanja se odsvetuje. Če so bila izplačila nakazana na bančni račun, lahko lažje dokažemo neplačevanje preživnine, kot pa če so bila izplačana v gotovini (Obran, 2014).

1.3 Neplačevanje preživnine kot kaznivo dejanje

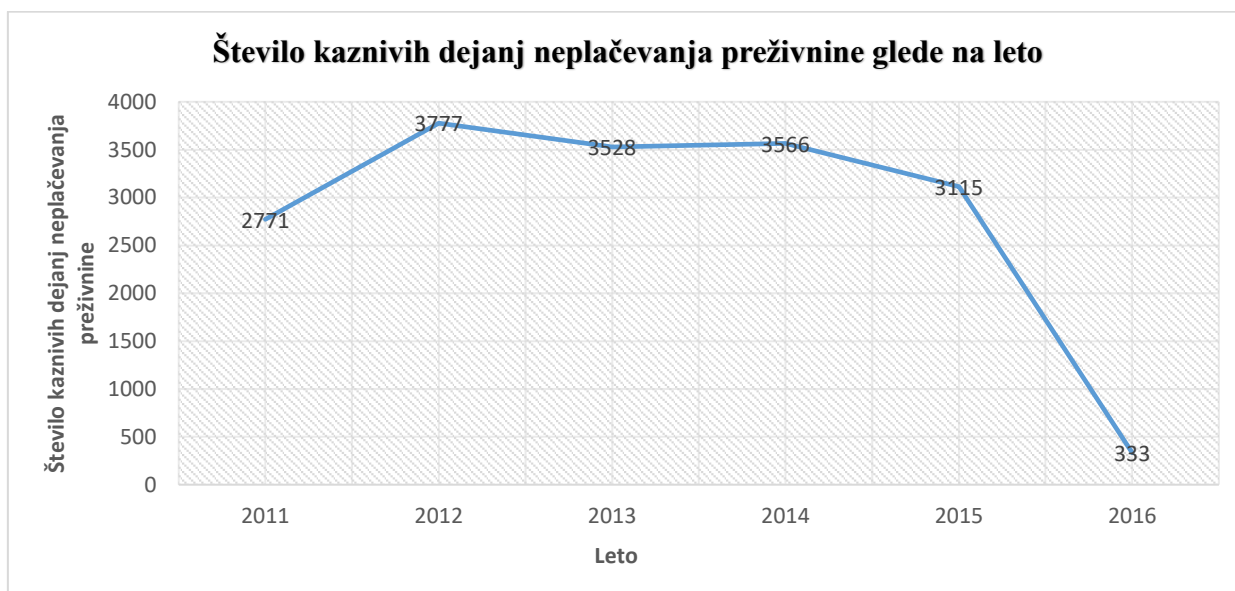
Neplačevanje preživnine je kaznivo dejanje. Če je zavezanec zmožen plačevati preživnino in je ne plačuje, se ga lahko kaznuje z zaporno kaznijo do enega leta oziroma tudi do treh let, če se je zavezanec plačevanju izmikal ali pa če je bilo zaradi njegovega neplačevanja ogroženo ali pa bi lahko bilo ogroženo preživljanje upravičenca. Storilcu omenjenega kaznivega dejanja lahko sodišče v primeru pogojne obsodbe naloži redno plačevanje preživnine oziroma poravnavo zaostalih preživnin (Kazenski zakonik, 2012).

Pravno-informacijski center nevladnih organizacij (1998) opozarja, da zgolj neplačevanje še ne pomeni tudi izmikanje plačevanju. Kot primere izmikanja pa navajajo: prikrivanje dohodkov in premoženja, nenehne selitve iz kraja v kraj ter ko storilec pusti službo ali pa ponujenih del namenoma ne sprejme.

V letnih poročilih o delu Policije lahko najdemo statistične podatke za posamezna kazniva dejanja preteklega leta. Viden porast kaznivega dejanja neplačevanja preživnine je bil v letu 2012. V primerjavi s prejšnjim letom je bilo namreč za 36,3 odstotka več prijav za omenjeno kaznivo dejanje. V letu 2012 je bilo prijavljenih 3777 kaznivih dejanj neplačevanja

preživnine (Ministrstvo za notranje zadeve, 2013). Po tem letu pa se je začelo to število zmanjševati, kar je razvidno tudi z grafa 1.1. Opazimo lahko, da je v letu 2016 prišlo do večjega upada v primerjavi s prejšnjimi leti.

To 89,3-odstotno zmanjšanje v primerjavi s prejšnjim letom razlagajo v poročilu kot posledico enotnega evidentiranja kaznivega dejanja neplačevanja preživnine in uvedbe nove metodologije. Prej se je namreč zaporedno kaznivo dejanje neplačevanja preživnine v poročilih upoštevalo kot mesečno ponavljajoče se dejanje, zdaj pa se ga upošteva kot eno kaznivo dejanje (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017). Ne moremo torej trditi, da se je število kaznivih dejanj neplačevanja preživnine v letu 2016 bistveno zmanjšalo, saj je bila uporabljena metodologija drugačna kot v prejšnjih letih.

Graf 1.1: Število kaznivih dejanj neplačevanja preživnine glede na leto

(Vir: MNZ, 2012: 62, 2013: 64, 2014: 73, 2015:77, 2016: 87, 2017: 83)

1.4 Kaj lahko stori žrtev neplačevanja preživnine oziroma njena zakonita zastopnica

V primeru neplačevanja preživnine ali izmikanja plačevanju lahko otrok oziroma njegova zastopnica vloži na okrajnem sodišču predlog za izvršbo. Pri tem se mora sklicevati na izvršilni naslov, s katerim je bila preživnina določena. Na spletni strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti so objavljeni obrazec, ki ga je treba izpolniti, in navodila za pomoč pri izpolnjevanju (MDDSZ, 2017). Postopek je nekoliko drugačen pri izterjavi preživnine iz tujine, torej če bodisi zavezanec bodisi upravičenka biva v tujini. V

tem primeru se namreč žrtev neplačevanja, ki biva v Sloveniji, lahko obrne na Javni študentski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije, ki je za primere izterjave iz tujine posredovalni organ (ibid.). To področje posebej urejata Uredba Sveta Evrope o pristojnosti, pravu, ki se uporablja pri priznavanju in izvrševanju sodnih odločb in sodelovanju v preživninskih zadevah iz leta 2008, ter Konvencija o mednarodni izterjavi preživnine otrok in drugih oblik družinskih preživnin iz leta 2007. Njun namen je zagotoviti bolj učinkovito izterjavo preživnin, ko gre za primere, kjer zavezanec in upravičenka ne bivata v isti državi. Prva se uporablja v primerih, ko zavezanec biva v državi članici Evropske unije, druga pa, ko zavezanec biva izven Evropske unije. Žrtev oziroma njena zastopnica mora poleg zahtevka predložiti tudi več originalnih oziroma notarsko overjenih prilog, ki morajo biti s strani sodnega tolmača prevedene v jezik države, kjer biva zavezanec, in sicer (Javni študentski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije, 2017b):

- pravnomočno in izvršljivo sodbo, če je bila izdana v Sloveniji;
- točen izračun preživninskega dolga in zakonitih zamudnih obresti;
- izpisek iz rojstne matične knjige za preživninsko upravičenko;
- potrdilo o šolanju, če je upravičenka starejša od 15 let;
- mnenje centra za socialno delo za oprostitev plačila stroškov postopka izterjave preživnine iz tujine, če bi do njih prišlo;
- število transakcijskega računa, kamor naj bi se v primeru izterjave nakazalo sredstva.

V primeru izterjave iz tujine torej v veliki meri žrtvi pomaga preživninski sklad, kljub temu pa je veliko finančno breme tudi na njej oziroma na njeni zakoniti zastopnici, saj so sodni prevodi in računovodski izračuni (denimo za zamudne obresti) seveda plačljivi.

Žrtev oziroma njena zakonita zastopnica lahko po vloženi izvršbi zaprosi za pomoč Javni študentski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije. Ta ji bo pod določenimi pogoji izplačeval nadomestila preživnine (Javni študentski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije, 2017a). Več o pogojih in višini nadomestila v naslednjem poglavju.

Kot že rečeno, je neplačevanje preživnine tudi kaznivo dejanje po Kazenskem zakoniku (2012). Tako lahko žrtev oziroma njena zakonita zastopnica neplačnika tudi kazensko

preganja. Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije (2017c) je skupaj z nekaterimi drugimi državnimi organi sestavil Informacijo v zvezi z naznanitvijo kaznivega dejanja neplačevanja preživnine po 194. členu Kazenskega zakonika. V njej navajajo vse, kar je treba predložiti za kazenski pregon in kje se opravi prijava. Namen tega pregona ni zaporna kazen, ampak poplačilo materialnih dolgov z naslova preživnine otrokom. Kaznivo dejanje se prijavi na najbližji policijski postaji, predložiti pa je treba:

- izvršilni naslov in obvestilo centra za socialno delo o uskladitvah preživnine;
- podatke o višini dolga in o tem, kdaj je bila preživnina zadnjič plačana;
- ime, priimek in naslov zavezanca in upravičenke oziroma njene zakonite zastopnice.

Navesti in predložiti je treba tudi dokaze, ki pričajo o tem, da je preživninski zavezanec sposoben plačati preživnino. Na primer:

- podatke o premoženju zavezanca;
- podatke o prihodkih zavezanca;
- druge prejemke, ki vplivajo na njegovo materialno stanje, denimo dediščine, odškodnine.

V primeru, da se preživninski zavezanec izmika plačevanju, se lahko navede tudi podatke o tem, da je na primer skrival premoženje ali pa ga prepisal na druge osebe. Navesti je treba tudi opis socialno-ekonomskih razmer družine upravičenke, iz katerega je razvidno, da je zaradi neizpolnjevanja zavezančevih obveznosti ogrožen socialni položaj upravičenke. Kot primer navajajo: nezaposlenost starša, s katerim upravičenka biva, bolezen upravičenke, življenje v pomanjkanju.

1.5 Nadomestilo preživnine iz preživninskega sklada

Preživninski sklad, ki deluje znotraj Javnega štipendijskega, razvojnega, invalidskega in preživninskega sklada Republike Slovenije, enkrat mesečno izplačuje nadomestila preživnine upravičencem in upravičenkam. Do nadomestila so upravičeni mladoletni otroci, ki so sicer upravičeni do preživnine, pa je ne prejemajo. Preden zaprosijo za prejemanje nadomestila, morajo dokazati, da so zoper neplačnika vložili izvršbo, pa je bila ta neuspešna ali pa je še v teku in so od vložitve predloga za izvršbo minili že več kot trije meseci. Sklad kot neplačevanje opredeljuje primer, ko preživnina ni bila plačana vsaj tri mesece

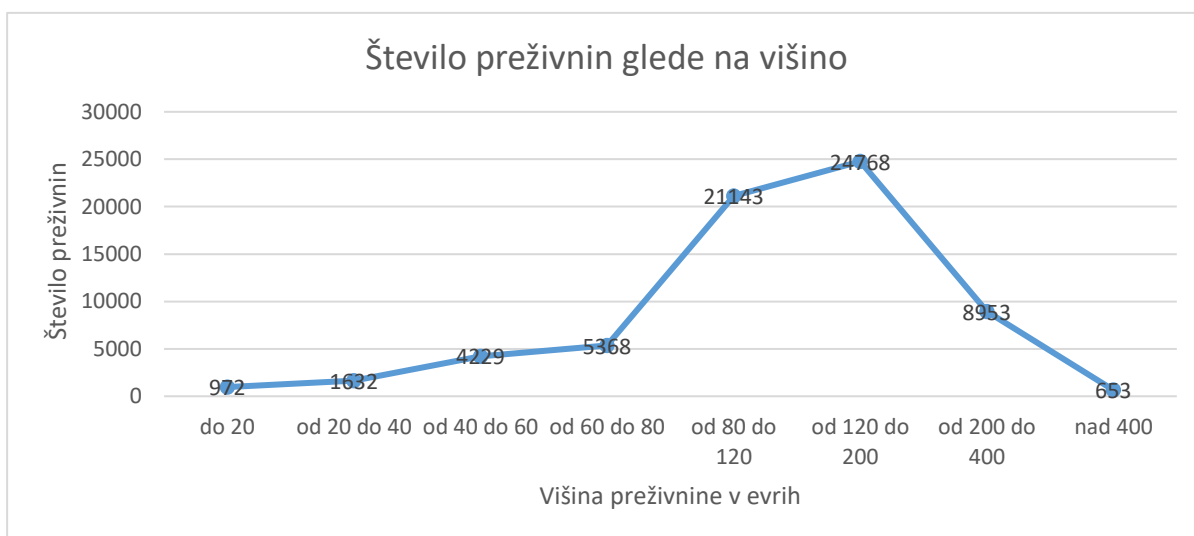
zaporedoma. Kot neredno plačevanje pa primer, ko zavezanec za zadnjih 12 mesecev dolguje vsaj tri povprečne preživnine (ZJSRS-UPB2, 2006).

Nadomestila, ki jih upravičenci prejmejo s strani preživninskega sklada, pa ne obsegajo nujno celotne preživnine, do katere so sicer upravičeni. Višina nadomestila se namreč odmerja glede na starost otroka, kar je razvidno iz tabele 1.1. Razen v primeru, ko je določena preživnina manjša od predvidenega nadomestila, saj v tem primeru prejmejo nadomestilo v višini določene preživnine (Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije, 2017).

Starost otroka	Višina nadomestila preživnine v evrih
Do 6 let	74,13
Od 6 do 14 let	81,53
Od 14 do 18 let	96,36

Tabela 1.1: Višina nadomestila preživnine glede na starost otroka (Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije, 2017)

Nadomestila preživnin so pogosto nižja od z izvršljivim naslovom določenih preživnin. O tem piše tudi Antončič (2017), ki ugotavlja, da je povprečno nadomestilo preživnine bistveno nižje od povprečne določene preživnine. V letu 2016 je povprečna z aktom določena preživnina denimo znašala 132,75 evra. Kot zanimivost velja omeniti, da je najvišja določena preživnina znašala 3001 evro (MDDSZ, 2016).

Graf 1.2: Število preživnin glede na višino, podatki z dne 16. 12. 2016 (Vir: MDDSZ, 2016)

Z grafa 1.2 je razvidno, da je največ določenih preživnin v letu 2016 znašalo od 120 in 200 evrov, zato je višina nadomestila preživnine še posebej vprašljiva. Otrok lahko namreč prejme tudi nekajkrat nižje nadomestilo preživnine, preostali delež pa mora izterjati sam oziroma prek zakonitega zastopnika ali zastopnice.

V delovnem poročilu Inštituta za socialno varnost RS predlagajo, da bi nadomestilo za preživnino pripadalo otrokom do 26. leta starosti, če se redno šolajo, glede na to, da jih morajo sicer starši preživljati do takrat (Narat idr., 2011).

1.6 Zakaj je pomembno vložiti predlog za izvršbo za neplačano preživnino oziroma prijaviti kaznivo dejanje neplačevanja preživnine

Poleg tega, da je preživnina otrokova pravica in da gre pri neplačevanju preživnine za obliko ekonomskega nasilja tako nad otroki kot tudi nad ženskami, obstaja še nekaj drugih razlogov, zakaj je dobro vložiti izvršbo za neplačano preživnino. Na primer zaradi uveljavljanja pravic iz javnih sredstev, pri katerih se ugotavlja materialno stanje prosilke (Obran, 2014), in tudi zaradi dolžnosti polnoletnih otrok, da preživljajo svoje starše, če se sami niso zmožni preživljati.

Po Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004) so polnoletni otroci dolžni preživljati svoje starše, če sami tega niso zmožni. Razen v primeru, ko starši neopravičeno niso izpolnjevali preživninskih obveznosti do svojih otrok.

Ugotavljajo pa, da se v praksi v teh primerih lahko pojavijo težave, saj otrok po polnoletnosti nima nobenega dokazila o neplačevanju preživnine, če v preteklosti ni bila vložena izvršba (Črnak Meglič, Narat in Boljka, 2015).

Dokaz o vloženi izvršbi pride prav tudi pri uveljavljanju nekaterih pravic iz javnih sredstev, ki se dodeljujejo na podlagi ugotovljenega materialnega stanja, denimo pri otroškem dodatku, denarni socialni pomoči, državni štipendiji in pri varstvenem dodatku. Pri ugotavljanju materialnega stanja prosilke za denarno socialno pomoč se kot lastni dohodek upošteva tudi preživnina, ki jo prosilka prejema na podlagi izvršljivega pravnega naslova, če ta obstaja, sicer se upošteva višina preživnine, ki jo prosilka dejansko prejema. Če pa sta višina preživnine, določena z izvršljivim pravnim naslovom, oziroma višina dejansko prejete preživnine, nižji od višine minimalnega dohodka, ki bi prosilki pripadal, če ne bi imela drugih dohodkov, mora prosilka dokazati, da ji preživninski zavezanec ne more izplačevati

višje preživnine oziroma da je zoper njega vložila ustrezno pravno sredstvo. Center za socialno delo pa mora v primeru, da ugotovijo, da preživnina bodisi ni bila plačana bodisi sploh ni bila dogovorjena, starša pozvati k sklenitvi sporazuma o preživljanju ali pa k izvrševanju že obstoječega sporazuma. Enako velja tudi za varstveni dodatek, saj se pri ugotavljanju materialnega stanja uporablja določila za ugotavljanje materialnega stanja upravičenk do denarne socialne pomoči (ZSVarPre, 2010).

Po Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010) pa se preživnina obračunava v dohodek tudi pri izračunu materialnega stanja prosilke za državno štipendijo in otroški dodatek. Povprečni mesečni dohodek na družinskega člana, ki je ugotovljen v odločbi o otroškem dodatku, vpliva tudi na nekatere druge pravice iz javnih sredstev, in sicer na subvencijo malice za učence in dijake ter subvencijo kosila za učence.

Poleg tega so enostarševske družine upravičene tudi do višjega otroškega dodatka (ZSDP-1, 2014), pri čemer se za enostarševske družine smatrajo družine, kjer:

- je eden zmed staršev umrl in otrok po njem ne prejema prejemkov za preživljanje;
- drugi starš ni znan;
- otrok po enem od staršev prejemkov za preživljanje dejansko ne prejema.

Pri otroškem dodatku velja omeniti tudi dejstvo, da otrok, ki ne živi z obema staršema in zanj ni bila dogovorjena preživnina z izvršljivim naslovom, ni upravičen do otroškega dodatka. Razen v primerih, ko očetovstvo ni urejeno in če se dokaže, da se preživnine ne da določiti (ibid.).

Po Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010) je treba v primeru, da upravičenka preživnine ne prejema, to dokazati, in sicer predvsem s predlogom za izvršbo oziroma potrdilom sodišča o vloženi izvršbi, s sklepom o izvršbi, z dokazilom o neuspeli izvršbi ali pa s potrdilom, da je začel teči postopek za izterjavo iz tujine.

Kot že omenjeno, je izvršba nujna tudi, če želi mati mladoletnega otroka prejemati nadomestilo preživnine iz Javnega štipendijskega, razvojnega, invalidskega in preživninskega sklada Republike Slovenije.

1.7 Nekatere pomanjkljivosti sistema izterjave preživnin in kazenskega pregona

Ženska, ki biva z otrokom, mora v primeru neplačevanja preživnine otroka preživljati sama, poleg tega pa mora vložiti dodatna finančna sredstva v sam postopek izterjave, če želi izterjati preživnino.

Upnica mora namreč sama pridobiti nekatere osebne podatke zavezanca, kot sta številka transakcijskega računa in ime delodajalca. Če tega ne stori, pride do poizvedbe, ki pa postopek izvršbe samo še podaljša. Poleg tega, da postopek od upnice zahteva veliko časa, zanjo to predstavlja tudi veliko finančno breme, saj mora kriti odvetniške stroške in stroške izvršitelja. Kot ugotavljajo, je to tudi eden izmed razlogov, zakaj veliko upnic ne začne postopka izvršbe oziroma z le-to odlašajo (Črnak Meglič, Narat in Boljka, 2015).

Pomanjkljivost postopka izvršbe je tudi ta, da se preživninskih terjatev ne obravnava prednostno v vsakem primeru.

Po Zakonu o izvršbi in zavarovanju (2007) se v primeru, ko je več upnikov oziroma terjatev za istega dolžnika in za isti predmet izvršbe, upnike poplača v takem vrstnem redu, kot so pridobili pravico do poplačila, razen v posebej opredeljenih primerih, kjer imajo določeni upniki prednost. Te posebne primere opredeljuje omenjeni zakon denimo pri izvršbi na nepremičnino. Opredeljeni so vrstni red in prednosti pri plačilu. Najprej se poplača stroške samega postopka, nato davke, ki so nastali s prodajo nepremičnine, in davke, ki nepremičnino bremenijo in so v zadnjem letu zapadli, nato pa v tretji točki opredeljuje še nekatere terjatve, ki imajo prednost. Med njimi so tudi terjatve z naslova zakonite preživnine, zapadle za zadnje leto.

Prednostno se torej poplača samo terjatve, zapadle v zadnjem letu, in ne tudi prejšnjih.

Podobno je tudi pri prijavi kaznivega dejanja neplačevanja preživnine, saj mora upravičenka oziroma zakonita zastopnica predložiti dokaze o neplačevanju, zmožnosti plačevanja in nekatere podatke o zavezancu, ki niso tako lahko dostopni, denimo podatki o premoženju zavezanca in o njegovih prejemkih. Že sam naslov zavezanca ni nujno znan bivši partnerki.

Vprašljivo je tudi dokazovanje socialno-ekonomskega položaja upravičenke. Kot opisano v prejšnjih poglavjih, je preživnina otrokova pravica in dolžnost starša. Težko je torej razumeti, zakaj je treba dokazovati, da otrok živi v pomanjkanju.

Na posvetu *Otrok v družinskih sporih*, ki je potekal 14. maja 2015, so bile med drugim izpostavljene tudi težave, kako storilcu dokazati kaznivo dejanje neplačevanja preživnine. Izpostavljen je bil predvsem problem, kako dokazati, da bi storilec zmozel plačevati, pa ni plačeval. Storilci pogosto uradno nimajo nobenega premoženja, saj ga preprišejo na starše ali nove partnerje. V primeru, da delajo na črno, pa je to težko dokazati. Izpostavljeno je bilo tudi vprašanje izmikavanja plačevanju preživnine, saj je glede na obstoječo gospodarsko krizo težko ugotoviti, kdaj se posameznik namenoma ni zaposlil samo zato, da bi se izmikal plačevanju preživnine za otroka (Kline, 2015).

Davis (1999) izpostavlja težavo žensk žrtev nasilja, ki si po razvezi ali ločitvi ne upajo zahtevati preživnine za otroke s strani bivših partnerjev, saj bi s tem izdale, kje bivajo, ker z moškim, ki je bil do njih nasilen, nočejo imeti stikov. Podobno ugotavljajo tudi za Slovenijo (Črnak Meglič, Narat in Boljka, 2015). To za moškega predstavlja olajšanje, saj mu ni treba finančno skrbeti za otroka v tem času (Roberts, 1999).

1.8 Neplačevanje preživnine kot oblika ekonomskega nasilja nad otroki in ženskami

Znanost je ekonomskemu nasilju posvečala manj pozornosti kot ostalim oblikam nasilja (Adams, Sullivan, Bybee in Greeson, 2008). Avtorice knjige *Nasilje nad ženskami v Sloveniji* ugotavljajo, da ni splošne definicije nasilja nad ženskami v zasebni sferi, saj se definicije razlikujejo glede na kontekst, v katerem pride do nasilja. Definicije sooblikujejo ustaljene norme in vrednote ter odnos posamezne družbe do enakosti med spoloma. Ugotavljajo tudi, da se uporablja različna terminologija, ki pa pogosto zakriva pomembne značilnosti nasilja v zasebni sferi. Kot pravijo termini, kot sta nasilje v družini, nasilje med partnerjema, zakrivajo dejstvo, da nasilje največkrat izvajajo moški nad ženskami in tudi da moški posedujejo več moči, tako fizične kot tudi ekonomske in politične (Leskošek idr., 2013). Namen nasilja moških nad ženskami je nadzorovanje žensk (Dobnikar, 1991). Pri ekonomskem nasilju gre za nadzorovanje finančnih in drugih sredstev ženske, kot na primer nadzorovanje denarja oziroma izdatkov, onemogočanje dostopa do skupnih finančnih sredstev, jemanje premoženja, onemogočanje dostopa do plačanega dela ali izobrazbe, nadzor nad hrano in zdravili, nadlegovanje na delovnem mestu, siljenje v delo v družinskem podjetju za majhno plačilo ali celo brez plačila, sprejemanje odločitev o skupnih financah brez partnerkinega dovoljenja itd. Gre za različne taktike, s katerimi partner obdrži moč nad

partnerko in jo izolira (Battered women's support services, b.d.). S tem si zagotovi večjo možnost, da bo partnerka ostala z njim. Ženske se namreč zaradi ekonomske odvisnosti bojijo zapustiti nasilen odnos, zato tudi potrebujejo finančno podporo (Davis, 1999). Sharp-Jeffs (2015) ugotavlja, da ženske ekonomskega nasilja niso prijavile zaradi strahu pred partnerjevo reakcijo, zaradi finančnih težav in strahu pred tem, kako bodo reagirale banke in kakšne bodo zanje finančne posledice, če ugotovijo, da je partner v njenem imenu storil bančno prevaro. Bale so se tudi, da jim nihče ne bo verjel, saj so partnerji v javnosti poskrbeli za prikrivanje dejstev. V največ primerih nasilja niso prijavile zaradi pomanjkanja finančnih sredstev.

Vzrokov za ekonomsko odvisnost žensk je več, denimo diskriminacija na področju zaposlovanja in izvajanje ekonomskega nasilja s strani partnerja že v času zveze, na primer v obliki nadzora njenih sredstev in prepuščanja stroškov gospodinjstva samo na žensko (Plaz, 2014b). Gre torej za širši družbeni problem, ki ni povezan samo z nasiljem v zasebni sferi, ampak moramo pri obravnavi tega problema upoštevati tudi neenakost med spoloma v družbi nasploh. Na razumevanje ekonomskega nasilja nad ženskami imajo vpliv tudi tradicionalne vloge, deljene po spolu. Ženske še vedno opravljajo večino skrbstvenega dela, medtem ko je moški tisti, ki služi, s čimer nekateri opravičujejo svojo pravico, da nadzorujejo finance gospodinjstva (Cameron, 2014).

V raziskavi o nasilju nad ženskami v Sloveniji (Leskošek idr., 2013) je 7 % anketirank navedlo, da so bile v zadnjem letu dni žrtve katere od oblik ekonomskega nasilja. Od tega je 1,2 % anketirank navedlo neplačevanje preživitnine. Večina je poročala o ekonomskem nasilju v obliki nadzora nad sredstvi, denimo nadzor nad dostopom do denarja, ter krajo in uničevanje premoženja. Manjši delež, in sicer 0,7 %, anketirank, pa je navedel, da so jim partnerji preprečevali in prepovedovali zaposlitev. Kot druge oblike ekonomskega nasilja so navajale še izkoriščanje za plačevanje stroškov, poskus izselitve iz stanovanja in materialno škodo.

Sharp-Jeffs (2015) se v raziskavi, opravljeni v Združenem kraljestvu z osebami, ki so preživele ekonomsko nasilje, osredotoča tudi na podatke o spolu, spolni usmerjenosti in morebitni invalidnosti. Ugotavlja, da je več žensk žrtev ekonomskega nasilja kot moških, in sicer ena od petih žensk in eden od sedmih moških. Glede na spolno usmerjenost se je večina, natančneje 88 %, žrtev nasilja opredelila kot heteroseksualno usmerjenih. Pri osebah, ki so bile v istospolnem partnerstvu, je bil večji delež moških žrtev ekonomskega nasilja kot pa

žensk. Glede invalidnosti pa je bilo ugotovljeno, da je bil odstotek žrtev ekonomskega nasilja večji pri osebah z invalidnostjo, od tega je bilo več žensk kot moških. V isti raziskavi je bilo ugotovljeno tudi, da je bila vsaka četrta ženska, vključena v raziskavo, žrtev nasilja tudi po razvezi ali ločitvi. V primerjavi z moškimi, ki so bili po ločitvi ali razvezi žrtve ekonomskega nasilja, pa je večji del žensk poročal o ekonomskem nasilju v obliki neplačevanja preživnine, in sicer kar 71 % žensk. Avtorica raziskave to pripisuje dejstvu, da imajo ženske po ločitvi večkrat skrbništvo nad otroki kot moški.

Arizona Coalition to end sexual and domestic violence (b.d.) razdeli ekonomsko nasilje v osem različnih kategorij, ki zajemajo različne načine ekonomskega nasilja:

- zaposlitev (npr. nadlegovanje/zalezovanje partnerke na delovnem mestu, preprečevanje njenega napredovanja, povzročanje zamujanja v službo ali predčasnega odhoda iz službe);
- finance (npr. zloraba njenih čekov ali kredita, preprečevanje kontrole nad lastnimi financami);
- socialna varnost (npr. zloraba njenih socialno-varstvenih prejemkov);
- stanovanjske zadeve (npr. prisilna izselitev ali ko partner povzroči, da ženska izgubi pravico do neprofitnega stanovanja, ki ji sicer pripada);
- skrb za otroke (npr. neplačevanje stroškov preživljanja otrok, siljenje, da je edina skrbnica zavračanje skrbi za otroke, zloraba otrok);
- izobraževanje (npr. prepoved obiskovanja izobraževanj ali šole, nadlegovanje/zalezovanje partnerke v šoli, zavračanje skrbi za otroke, medtem ko naj bi partnerka obiskovala predavanja);
- pravne zadeve (npr. zavlačevanje s podpisom ločitvenih papirjev, vlaganje lažnih obtožb);
- preživitvinske zadeve. V zvezi s preživitvino lahko moški ekonomsko nasilje izvaja na več načinov, in sicer:
  - da ne plačuje;
  - da s plačili zamuja ali pa plačuje neredno;
  - podaja lažne podatke o premoženju in prihodkih, skriva imetje;
  - zanika očetovstvo;
  - onemogoča dostop do zdravstvenega zavarovanja.

Zloraba preživninskega sistema pomeni nadaljevanje finančnega nasilja. Moški so postopke zavlačevali, prikivali dohodke, skrivali premoženje, ženske pa so bile zaradi finančnih stroškov prisiljene postopke uveljavljanja preživnine prekiniti. Dolgotrajni in mučni sodni postopki nasilje po končani zvezi zgolj krepijo. Pogosto pride do zavlačevanja postopkov in psihičnega izživljanja nad žrtvijo, denimo z ustrahovanjem v zvezi z njeno sposobnostjo skrbeti za otroke. Ena izmed žensk, ki so sodelovale v avstralski raziskavi, je navedla, da so jo, preden je imela pogovor s psihologom na sodišču, zasledovali z avtomobilom. Ko je o tem govorila s psihologom, je delovala paranoično. Njegov namen je bil prikazati, da ni zmožna skrbeti za otroka (Cameron, 2014).

Ekonomsko nasilje, tako kot druge oblike nasilja, vpliva tudi na zdravje žensk. Kot ugotavljajo, se izpostavljenost psihičnim težavam, kot so stres, strah, grožnje in podobno, kaže tudi v fizičnem zdravju žensk, in sicer: povišan krvni tlak, bolezni srca in ožilja, glavoboli (Leskošek idr., 2013). Kot navajajo ženske žrtve te oblike nasilja, se počutijo izmučene, osramočene in brez samozavesti. Poleg tega pa so posledice tudi finančne. Ženske poročajo, da se jim je po končanem razmerju finančno stanje bistveno poslabšalo, težavo pa predstavlja tudi stanovanjska situacija. O vplivu na zdravje ženske poročajo o stresu, anksioznosti, nespečnosti, ki se povezujejo s hudo revščino, v katero so bile porinjene zaradi finančne zlorabe in po razpadu zveze (Cameron, 2014). Revščina in deprivacija prav tako vplivata na zdravje žensk. Payne (kot navedeno v Zaviršek, 1994) v svojem delu *Women, health and poverty* izpostavlja ekonomsko odvisnost kot glavni vzrok revščine med ženskami. Vzrok ekonomske odvisnosti pa je neenakost med spoloma, ki se kaže tako doma kot tudi na trgu dela. Revščina in boj za preživetje pa s sabo prinašata stresne izkušnje, ki vplivajo na duševno zdravje.

V letu 2016 so bila enostarševska gospodinjstva druga po stopnji tveganja revščine, takoj za enočlanskimi gospodinjstvi (Statistični urad Republike Slovenije, 2016). Največ enostarševskih družin je žensko centriranih (MDDSZ, 2016). Eden izmed dejavnikov revščine za enostarševska gospodinjstva so tudi nizko določene preživnine (Črnak Meglič, Narat in Boljka, 2015) in neplačevanje preživnin (Narat idr., 2011). Post (2013) je izpostavila še en vidik izogibanja finančnim obveznostim do otroka, in sicer s pomočjo deljenega skrbništva. Kot ugotavlja, se v ZDA dogaja, da moški izkoristi deljeno skrbništvo zato, da mu ni treba plačevati preživnine. Smatra se namreč, da pri deljenem skrbništvu starša enakovredno prispevata k preživljanju. Če pa oče ob dogovoru za deljeno skrbništvo tega ne izvaja prav, je finančno breme večinoma na mami.

Slovenska nevladna organizacija Ženska svetovalnica (b.d.), ki deluje na področju preprečevanja nasilja in pomoči žrtvam nasilja, opredeljuje neplačevanje preživnine kot obliko ekonomskega nasilja.

Zakonodajno pa neplačevanje preživnine ni izrecno opredeljeno kot oblika ekonomskega nasilja. Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) opredeljuje več oblik nasilja v družini, in sicer:

- fizično nasilje,
- spolno nasilje,
- psihično nasilje,
- ekonomsko nasilje,
- zanemarjanje,
- zalezovanje,
- telesno kaznovanje otrok.

Ekonomsko nasilje definira kot nadzorovanje premoženja in dohodkov žrtve ali skupnega premoženja družinskih članov ter »neizpolnjevanje finančnih oziroma premoženjskih obveznosti do družinskega člana ali neupravičeno prelaganje finančnih oziroma premoženjskih obveznosti na družinskega člana« (ibid). Prav v slednjem lahko prepoznamo dve obliki ekonomskega nasilja v obliki neplačevanja preživnine. Ko namreč storilec ne plačuje preživnine, s tem ne izpolnjuje finančnih obveznosti do družinskega člana, torej izvaja nasilje nad tem družinskim članom. Hkrati pa z neplačevanjem prelaga finančne obveznosti preživljanja na drugega starša, običajno mamo. S tem torej izvaja ekonomsko nasilje tudi nad njo. Omenjeni zakon pa nikjer ne omenja izrecno neplačevanja in izmikanja plačevanju preživnin.

Na to je že opozorila tudi ena izmed poslanskih skupin, ki je na Komisijo za peticije ter človekove pravice in enake možnosti naslovila predlog v zvezi s pomanjkljivo definicijo ekonomskega nasilja v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini. Predlagali so, da bi se neplačevanje preživnin bolj jasno definiralo kot obliko ekonomskega nasilja in da bi se tudi ostale oblike jasneje opredelilo (Državni zbor Republike Slovenije – Poslanska skupina Slovenke demokratske stranke, 2016). Kot ugotovljeno (Blažić, Pristavec Đogić & Eror, 2015), je bilo leta 2015 na ministrico za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti naslovljeno pisno poslansko vprašanje v zvezi z neplačevanjem preživnin in Zakonom o preprečevanju nasilja v družini (v nadaljevanju ZPND). Zanimalo jih je, ali bo v prihodnje

ekonomsko nasilje po ZPND vključevalo tudi neplačevanje preživnine. Ministrica je odgovorila, da je ekonomsko nasilje po ZPND mišljeno predvsem ekonomsko nasilje nad starejšimi, predvsem v obliki odtujitve pokojnine. Neplačevanju preživnine pa naj bi se po njenih besedah posvetili v novem zakonu o družinah.

Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima v 3. členu definira nasilje nad ženskami kot »vsako dejanje nasilja zaradi spola, ki povzroči ali bi lahko povzročilo fizične, spolne, psihične ali ekonomske posledice ali trpljenje žensk, vključno z grožnjami in s takimi dejanji, prisilo ali samovoljnim odvzemom prostosti, ne glede na to, ali se zgodi v javnem ali zasebnem življenju«. Ta Konvencija Slovenijo zavezuje k temu, da sprejme ustrezno zakonodajo in uvede ukrepe, ki varujejo pravice žensk in jim omogočajo življenje brez nasilja (Zakon o ratifikacije Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima, 2015).

Omenjena Konvencija sicer ne omenja neplačevanja preživnine in ekonomskega nasilja tudi ne definira posebej. To izpostavljajo tudi Blažič, Pristavec Đogić in Eror (2015). Lahko pa sklepamo, da neplačevanje preživnine pušča tako ekonomske kot tudi psihične posledice na ženskah, tako kot ostale oblike ekonomskega nasilja.

Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah v 10. členu navaja, da je treba otroke in mladino »zaščititi pred ekonomskim in socialnim izkoriščanjem« (1992). Država lahko s svojo reakcijo na nasilje krepi moč nasilneža. Meja med javnim in zasebnim ni jasna, zato tudi javni interes ni jasno definiran. Zaposlene v državnih institucijah deloma tudi po lastni presoji odločajo, ali bodo in kako bodo posegale v zasebno sfero (Dobnikar, 1991). Dolžnost države je, da zaščiti ženske pred nasiljem, saj je zavezana k varovanju človekovih pravic. Dolžna je, da ko zazna kršitve, poskrbi, da se kršilce ustrezno kaznuje, da stori vse, kar je v njeni moči, da bi kršitve preprečila, ter da za žrtve ustrezno poskrbi (Veselič, 2007).

1.9 Vloga socialnega dela

Ker je bila ugotovljena povezava med ekonomskim nasiljem in ostalimi oblikami nasilja v partnerstvu, bi bilo potrebno informiranje o ekonomskem nasilju, predvsem v službah, ki

delajo z žrtvami nasilja, da bi pri svojem delu znali žrtvam svetovati tudi o tej obliki nasilja in jo prepoznavati (Postmus, Plummer, McMahon, Murshid, in Kim: 2012).

Ulmestig in Eriksson (2017) sta na Švedskem izvedla raziskavo z ženskami, ki so preživele nasilje. Ugotovila sta, da imajo socialne delavke pomembno vlogo pri delu z žrtvami, ki imajo še dalj časa tudi finančne posledice po nasilnem odnosu, ter da so bili za žrtve pomembni tako finančna kot tudi čustvena podpora in spoštljiv odnos. Nekaj socialnih delavk pa je tudi takih, ki so pri delu z žrtvami ponavljale vzorce nasilnega vedenja v obliki nadzora in jemanja moči.

Socialne delavke smo prisotne tako v postopku razveze zakonske zveze kot pri pomoči žrtvam nasilja. Z ustrezno informiranostjo lahko pomagamo žrtvam vseh oblik nasilja, tudi ekonomskega. Pomembno je dobro poznavanje zakonodaje, človekovih in otrokovih pravic, saj lahko tako informiramo žrtve in delamo v smeri opolnomočenja.

Skupnost CSD Slovenije (2008) je izdala Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo. V njem se opisane vse naloge centrov za socialno delo, med drugim tudi nekaj takih, ki se navezujejo na delo z zakoncema po razvezi in na urejanje preživninskih zadev. Center za socialno delo mora z zakoncema, ki sta v postopku razveze zakonske zveze, opraviti svetovalni pogovor. Poleg tega lahko center za socialno delo opravi tudi pogovor s staršema, kot pomoč pri sklenitvi sporazuma o preživljanju skupnih otrok. S staršema se je treba pogovoriti o sami pravici preživnine, o otrokovih koristih in pravicah, o dolžnostih staršev in o finančnih zmožnostih staršev.

Na zahtevo sodišča mora center za socialno delo podati mnenje o koristi otroka glede preživljanja skupnih otrok. Pred tem mora strokovna delavka opraviti pogovor s staršema in v nekaterih primerih tudi z otrokom. S staršema se pogovori o pomenu preživnine, o potrebah otroka in o zmožnostih staršev, z otrokom pa o njegovih potrebah, interesih (op. cit.). Omenjeni Katalog sicer nikjer izrecno ne omenja neplačevanja preživnine. Lahko pa ta tema najde prostor v prej naštetih nalogah strokovnih delavk.

Katalog sicer omenja naloge v zvezi z nasiljem v družini, ki temeljijo tudi na že omenjenem Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (op. cit.). Pri tem se ponovno pojavi vprašanje, ali se ženske žrtve ekonomskega nasilja v obliki neplačevanja preživnine obravnava kot žrtve nasilja po ZPND. Omenjeni zakon omenja ekonomsko nasilje, neplačevanja preživnine pa ne definira kot obliko ekonomskega nasilja.

Socialno delo je imelo pri delu z žrtvami nasilja pomembno vlogo. O nasilju nad ženskami in otroki se dolgo ni govorilo. Tudi v socialnem delu je veljalo prepričanje, da se lahko nasilje reši znotraj družine same (Zaviršek, 1997). Ključnega pomena pri obravnavi nasilja nad ženskami v Sloveniji je bila dejavnost nevladnih organizacij, denimo SOS telefona za ženske in otroke – žrtve nasilja. Socialne delavke, ki so delale na tem področju, so zahtevale korake v smeri reševanja te problematike. Pred tem namreč socialno delo ni imelo metod in ustreznega znanja za delo z ženskami žrtvami nasilja v partnerskih odnosih. Zato so socialne delavke večkrat problem nasilja v družini bodisi zanikale bodisi mu zmanjševale pomen ali pa so se osredotočile zgolj na dejavnike, ki so nasilje spremljali, denimo brezposelnost in alkoholizem. Poleg tega so bile ženske brez otrok še posebej ogrožene, saj je veljalo, da se ukrepa samo, če je ogrožen otrok (Zaviršek, 2005).

K spremenjenemu pogledu na nasilje je prispeval predvsem feminizem oziroma feministična socialna akcija. Ženske, ki so delale v socialnem varstvu, in ženske, ki so bile uporabnice takratnih storitev, so namreč opazile, da je v socialnih službah in službah na področju duševnega zdravja prisoten seksizem, s katerim se je reproduciralo vzorce neenakopravnosti žensk. Šlo je namreč za pomanjkanje mehanizmov, s katerimi bi zaposlene lahko reflektirale svoje delo in zaznale diskriminacijo (Urek, 1997). Pred drugim valom feminizma, v 60. letih, je še vedno veljalo prepričanje, da je zakonska zveza nekaj, kar otroke in ženske ščiti. Žensko gibanje pa je prispevalo k uvidu, da temu ni tako, saj so dokazale, da sta zakonska zveza in družina za ženske lahko nevarni. Pri zakonski zvezi gre namreč za eno najstarejših patriarhalnih institucij, ki omogočajo nadzor moških nad ženskami. Nasilje moža nad ženo dolgo sploh ni bilo obravnavano kot nasilje. Šele leta 1977 je bilo posilstvo znotraj zakonske ali partnerske zveze obravnavano kot kaznivo dejanje (Zaviršek, 2006).

O pomoči žrtvam ekonomskega nasilja v obliki neplačevanja preživnine ne najdemo veliko slovenske strokovne literature. Že o samem ekonomskem nasilju je gradiva občutno manj v primerjavi z gradivom o spolnem in fizičnem nasilju. Lahko pa se strokovne delavke veliko naučimo tudi iz dela z žrtvami ostalih oblik nasilja.

Urek (1997) navaja deset načel, ki so jih oblikovale svetovalke na Ženski svetovalnici. Načela se nanašajo na feministično delo z ženskami, in sicer:

- verjeti, da ženske niso krive in odgovorne za nasilje, ki ga doživljajo;
- verjeti, da so ženske same odgovorne za svoje življenje in da je v njej potencial za reševanje njene stiske;

- zavedati se, kako družbena konstrukcija spolnih vlog vpliva na nesorazmerno porazdelitev družbene moči med spoloma;
- nikoli opravičevati ali zagovarjati nasilneža;
- verjeti ženski in ji stati ob strani;
- spoštovati zaupnost podatkov;
- sprejeti vse ženske ne glede na narodnost, starost, spolno usmerjenost, oviranost itd.;
- delati v timu;
- nuditi brezplačno pomoč.

Plaz (2014a) izpostavlja pomembnost odnosa, ki ga ima socialna delavka do uporabnice, in prvega stika. Če želimo ženski nuditi učinkovito pomoč, je odnos prvi, na katerem je treba začeti delati. Ženske žrtve nasilja so ob obisku socialne delavke v strahu, kaj se bo zgodilo. Zato je pomembno, kako socialne delavke ob obisku ravnamo, saj lahko tako z našo verbalno kot tudi neverbalno komunikacijo žrtvi bodisi pomagamo, da se odpre, ali pa pripomoremo k temu, da njena zgodba do nas sploh ne bo prišla. Uporabnice SOS telefona so izpostavile, da je potrebno zelo malo, da se človek v odnosu počuti sprejet in slišan, ter da so odzivi socialnih delavk pogosto hladni in puščajo vtis nedostopnosti. Posledično to pri ženski vzbudi nezaupanje, kar pa onemogoča, da bi izčrpno podelila svojo zgodbo. Vse to lahko povežemo s tem, čemur v socialnem delu pravimo delovni odnos in vzpostavljanje stika.

Delovni odnos je opora socialni delavki, da lahko z uporabnico vzpostavi tak pogovor, kjer bo možno raziskovanje in sooblikovanje rešitev (Čačinovič Vogrinčič idr. 2011).

Plaz (2014a) našteva še nekaj drugih pomembnih stvari in napotkov, ki jih moramo upoštevati pri delu z ženskami žrtvami nasilja, in sicer:

- samorefleksija strokovnih delavk o lastnem odnosu do nasilja in morebitnih izkušnjah iz preteklosti: pretekle izkušnje in prepričanja namreč vplivajo na naše delo;
- odziv: tudi od prvega odziva strokovne delavke, kateri se ženska zaupa, je odvisno, kako se bo njena pot iz nasilja nadaljevala;
- informiranost: pomembno je izobraževati strokovne delavke, pa tudi ostale zaposlene, ki bi lahko imeli stik z ženskami žrtvami nasilja, z boljšo informiranostjo zaposlenih se lahko izognemo morebitni sekundarni viktimizaciji;
- zavedati se patriarhata in širšega družbenega konteksta nasilja nad ženskami: razumevanje zgodovinskega odnosa do žensk in širšega patriarhalnega konteksta

družbe nam pomaga pri razumevanju, zakaj ženske ostanejo v nasilnem odnosu in zakaj so njihovi odzivi takšni, kot so;

- razumeti, da je pripovedovanje zgodbe o doživetem nasilju lahko zelo različno: nekatere govorijo vzneseno, druge mirno, včasih se tudi zgodbe o istem dogodku razlikujejo, vse to pa ne sme v nas vzbuditi dvoma o resničnosti same zgodbe, v ozadju so lahko namreč različni obrambni mehanizmi in načini preživetja nasilnega ravnanja;
- videti čez: strokovna delavka mora videti žensko in ji dati možnost se izpovedati, tudi če je včasih to težko in so prisotni šumi v komunikaciji;
- zavedati se, da žrtev ni kriva: razlogov za nasilno ravnanje ne smemo iskati v ženski, zavedati se moramo tudi lastnih predstav in se izogniti stereotipni predstavi, da je žrtev zagotovo naredila nekaj narobe in si s tem zaslužila nasilje;
- zagotoviti primeren prostor za pogovor;
- razumeti, zakaj se ljudje pogosto lažje postavimo na stran povzročitelja nasilja: če se postavimo na stran žrtve, to od nas zahteva, da nekaj storimo, da se povzročitelju upremo, če pa se postavimo na stran povzročitelja, nam ni treba ukrepati, vse to pa je povezano z družbeno močjo moških in z raznimi seksizmi, prek katerih potem iščemo razlage, zakaj je ženska kriva;
- verjeti ženskam: temelj feminističnega dela z žrtvami nasilja je, da jim verjamemo in v njihove zgodbe ne dvomimo.

Aničić (2007) izpostavlja, da se morajo strokovne delavke zavedati pomena socialnih mrež na odločitev ženske, ki je doživela nasilje. Ženske žrtve nasilja se pogosto bojijo, da bodo ob prekinitvi partnerskega odnosa tudi izgubile podporo svoje socialne mreže, kar se tudi pogosto zgodi. Poleg tega pa socialna mreža vpliva na samo reševanje ali nereševanje nasilja. Žrtvam lahko namreč nudijo varnost in pomoč ali pa sekundarno viktimizacijo in nasilje. Zato se morajo strokovne delavke pri delu z žensko žrtvijo nasilja tega zavedati in s socialno mrežo primerno delati.

Feministični pristop k nasilju nad ženskami pomeni, da upoštevamo družbeni kontekst nasilja nad ženskami. Moško nasilje vidi kot socialni fenomen in kot sredstvo, s katerim moški ohranjajo nadvlado nad ženskami (Božac Deležan, 1999). Upoštevati družbeni kontekst pa pomeni upoštevati tudi ekonomski položaj ženske, ki je povezan tudi z neenakostjo med spoloma, plačno neenakostjo in neenakostjo v zaposlovanju.

Munc (2011) piše o načrtu pomoči z žrtvijo ekonomskega nasilja. Treba je delati na postopnem ekonomskem osamosvajanju ženske. Posebej poudarja, da je doseganje ekonomske neodvisnosti postopno in traja dalj časa. Pri tem sta skoraj nujno potrebni pravna pomoč in sposobnost pogajanja pri urejanju nekaterih družinskih razmerij, denimo skupnih kreditov. Kot pravi, je najboljša preventiva za ekonomsko nasilje ekonomska neodvisnost. Če je ženska v razmerju finančno odvisna od moškega, je možno, da si jo bo na ta način podredil. Tradicionalna delitev dela v partnerskih odnosih vodi v ekonomsko odvisnost žensk. Če je ženska gospodinja in ostane doma z otroki, moški pa služi denar, jo to postavlja v ekonomsko odvisen položaj. Ekonomska odvisnost pa je, kot že rečeno, tista, zaradi katere ženska še težje zapusti nasilen odnos.

Tradicionalna delitev dela se utrjuje skozi predsodke in mite. Oakley (2000) omenja dva mita o tem, kje je ženski mesto, in sicer mit o delitvi dela po spolu in mit o materinstvu. Prvi trdi, da je ženskam opravljanje gospodinjskih del naravno dano, da so take ženske po naravi in da morajo prevzeti te naloge zaradi preživetja družbe. Drugi pa trdi, da so ženske edine primerne za vzgojo otrok in da je materinstvo nekaj, kar ženski že po definiciji pripada. Seveda ti dve trditvi nista resnični, kar zagovarjajo tudi številni dokazi, na primer s primerjanjem različnih sistemov porazdelitve dela v različnih kulturah. Se pa z reproduciranjem takšnih mitov še dodatno utrjuje neenakost med spoloma. Miti o materinstvu opravičujejo seksistično nasprotovanje ženskam na trgu dela (Verniers in Vala, 2018).

Munc (2011) sicer pravi, da je zaposlitev ženske dovolj, da do ekonomskega nasilja ne pride. Ni pa nujno tako. Dogaja se tudi, da partner nadzira dohodke ženske in podobno. Za področje Združenega kraljestva je bilo ugotovljeno, da je bilo 70 % žrtev ekonomskega nasilja zaposlenih bodisi za krajši ali pa za polni delovni čas (Sharp-Jeffs, 2015). Zaposlitev torej še ni nujno zagotovilo, da do ekonomskega nasilja ne bo prišlo. To potrjuje tudi Sanders (2014), ki je v kvalitativni študiji raziskovala, kakšno vlogo sta imela ekonomski položaj in finančni status pri ženskah, ki so bile žrtve nasilja s strani partnerja. Med drugim povzema teorijo družbene menjave in pa feministično teorijo. Ugotavlja, da obe v neki meri držita. Prva je podobna prej omenjeni trditvi Munca. Trdi namreč, da ekonomska neodvisnost žensk pomeni manjše tveganje, da bo ženska žrtev nasilja. To ugotavljata denimo Farmer in Tiefenthaler (1997). Druga, torej feministična teorija, pa izpostavlja pomemben vidik, ki ga teorija družbene menjave zapostavlja, in sicer moško nadvlado in teorijo protiudarca. Po tej teoriji naj bi pridobljena ekonomska neodvisnost ženske vodila v več nasilja s strani moškega

(Sanders, 2014). Ugotovljeno je bilo, da dostop do sredstev ne pomeni nujno varnosti, ampak lahko predstavlja tudi grožnjo, da bodo njena sredstva zlorabljena (Riger in Krieglstein, 2000).

Kot že rečeno, v slovenski literaturi ne najdemo veliko o pomoči žrtvam ekonomskega nasilja. Tuja literatura se osredotoča predvsem na spodbujanje ekonomske neodvisnosti žensk. Kanadska organizacija Battered women's support services (b.d.), ki dela z žrtvami nasilja, je denimo pripravila priročnik o strategijah spodbujanja ženske ekonomske neodvisnosti. Priročnik vsebuje informacije v zvezi z osebnimi financami, varčevanjem, investiranjem in podobno.

V nekem drugem priročniku za ženske žrtve nasilja svetujejo, da se ženska že pred ločitvijo ali razvezo informira o finančnih zadevah, tako skupnih kot partnerjevih. Na tak način lahko zbere podatke, do katerih bi ji sicer partner med postopkom ločitve ali po ločitvi morebiti onemogočal dostop. Svetujejo, da zbere podatke o njegovi plači, službenih bonitetah in dohodnini ter priznanje očetovstva, če še ni bilo uradno opredeljeno. Očetovstvo je med drugim treba urediti zaradi morebitne preživnine, dedovanja, zavarovanj in podobno (The Allstate foundation and the National Network to end domestic violence, 2016). Priročnik je sicer pisan v Združenih državah Amerike, vendar je v Sloveniji enako s priznavanjem očetovstva v zunajzakonski skupnosti. Po Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004) se za otroka, rojenega v zakonski zvezi in 300 dni po prenehanju zakonske zveze za otrokovega očeta šteje partner otrokove matere. V primeru rojstva otroka znotraj zunajzakonske zveze pa je treba očetovstvo bodisi priznati bodisi ugotoviti s sodno odločbo.

Sharp-Jeffs (2016) navaja, da so pri delu z žrtvami ekonomskega nasilja potrebni zagovorništvo, izobraževanje o financah in pomoč pri zagotavljanju lastnega dohodka. Vse to zajema tako informiranje o zakonodaji, sredstvih, do katerih lahko žrtev dostopa, do svetovanja v zvezi s krediti in podobno. Zato je smiselno, da organizacije, ki delajo z žrtvami nasilja, zaposlijo tudi finančne svetovalke.

Ženske žrtve ekonomskega nasilja so povedale, da je bil zanje tudi odziv bančnih uslužbenk zelo pomemben. Poročale so tako o primerih dobre prakse, kjer so se zaposlene za stranko zelo potrudile, kot o primerih slabe prakse, kjer so stranki zgolj oteževale celotno situacijo. Denimo s tem, ko so jo obtoževali, češ da partnerju ne bi smela pustiti, da dostopa do njenih financ in podobno. Ženske so predlagale, da bi se tudi bančne uslužbenke informiralo o različnih dinamikah nasilja. Kot pravijo, bi lahko prav uslužbenke igrale pomembno vlogo

pri opazanju prvih znakov ekonomskega nasilja, denimo to, da partner izpolnjuje papirje namesto ženske, da je ženska vidno v strahu in podobno. Predlagale so tudi ozaveščanje strank o finančni zlorabi, denimo z letaki. Eden izmed načinov, kako bi žrtvam ekonomskega nasilja olajšali situacijo, bi bil tudi ta, da jim ne bi bilo treba vedno znova in znova različnim uslužbenkam razlagati situacij, ampak da bi se njihovo zgodbo na nek način zabeležilo. Poleg tega bi bilo smiselno uslužbenke informirati o nasilju in načinu dela z žrtvami nasilja, da žrtve ne obtožujejo, ampak razumejo njeno stisko (Sharp-Jeffs, 2015).

1.10 Delo nevladnih organizacij na področju preprečevanja ekonomskega nasilja

Ker je neplačevanje preživnine oblika nasilja, se lahko žrtev te oblike nasilja obrne na institucije in nevladne organizacije, ki delujejo na področju preprečevanja nasilja in pomagajo žrtvam. Nevladne organizacije, ki pomagajo žrtvam nasilja v Sloveniji, so na primer zbrane v priročniku »*Nasilje! : kaj lahko storim*« (Veselič, Š. 2007: 21–23). Poleg varnih hiš naštevajo še naslednje:

- Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja,
- Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi,
- Društvo za nenasilno komunikacijo,
- Društvo Ženska svetovalnica,
- Zavod EMMA,
- Amnesty International Slovenije,
- Center za pomoč žrtvam kaznivih dejanj – Papihot, Društvo za vzpodbujanje in razvijanje kvalitete življenja.

Veliko žrtev ekonomskega nasilja ravnanja partnerja ni prepoznalo kot nasilnega, sploh če je bilo ob ekonomskem nasilju prisotno še fizično in spolno nasilje. Nekatere so partnerjevo ravnanje prepoznale kot nasilno šele, ko so stopile v stik z nevladnimi organizacijami, ki delajo z žrtvami nasilja, ali pa ob prebiranju literature (Sharp-Jeffs, 2015). Zato je ozaveščanje o tej obliki nasilja zelo pomembno.

Nevladne organizacije so skupaj z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti v preteklosti speljale številne projekte s področja ozaveščanja o nasilju, kot sta na

primer akcija »*Kaj ti je, deklica?*« in »*Vesna – živeti življenje brez nasilja*« (Robnik, 2016: 35–38). Te akcije so predvsem opozarjale na fizično nasilje.

Edina odmevnejša akcija, ki je opozarjala na ekonomsko nasilje, je bila akcija Pravno informacijskega centra. Šlo je za projekt »*Ekonomsko nasilje kot vzrok neenakosti med spoloma – Ste ta mesec že plačali preživnino?*«. S projektom so želeli izpostaviti ekonomsko nasilje kot vzrok za neenakost med spoloma. Želeli so tudi odpraviti stereotipe o delitvi dela po spolu, saj so po razvezi ali ločitvi v večini primerov ženske postavljene za skrbnice otrok. Izpostavili so pravico žensk do svobodnega razpolaganja s svojim časom in denarjem ter opozarjali na obveznost plačevanja preživnine. Informacije so širili prek plakatov v mestih, barih in z oglasi na mestnih avtobusih. Izdelali pa so tudi podstavke za kozarce (Pravno informacijski center, 2014).

V teoretičnem uvodu sem ugotovila, da obstajajo številne težave v sistemu urejanja neplačevanja preživnin in da le-to pogosto ni prepoznano kot ekonomsko nasilje. Prav zato sem želela v praktičnem delu diplome preveriti, kako ženske to doživljajo, kako se s tem soočajo in ali jim je sistem v podporo.

2 PROBLEM

Temo diplomskega dela sem izbrala na podlagi osebne družinske izkušnje, prek katere sem spoznavala pomanjkljivosti preživninskega sistema. Spoznavala sem tudi, kako neplačevanje preživnin zgoj pogloblja revščino in deprivacijo mater in njihovih otrok. Dolgotrajni in naporni sodni postopki za uveljavljanje pravice do preživnine, ki nase veže tudi nekatere pravice iz javnih sredstev, poglobljajo revščino žensk in otrok. Ženske pa so že zaradi družbenega konteksta pogosteje bolj revne kot moški. Soočajo se namreč s plačno neenakostjo med spoloma, s težavami pri zaposlovanju in podobno. Da gre pri neplačevanju preživnine za obliko nasilja, sem spoznala šele med študijem na Fakulteti za socialno delo.

Namen raziskave je bil raziskati ekonomski položaj mater, ki so žrtve ekonomskega nasilja v obliki neplačevanja preživnine, in ugotoviti, kako neplačevanje preživnine vpliva na njihov ekonomski položaj, na podlagi ugotovitev pa opozoriti na problem neplačevanja preživnin kot obliko ekonomskega nasilja. Želela sem tudi raziskati, kakšne izkušnje imajo matere s socialnimi delavkami in kaj bi od njih pričakovale, kar bi za socialno delo predstavljalo opomnik, na kaj moramo biti pozorni.

Pogovori z materami so bili tudi priložnost za informiranje o njihovih pravicah.

Cilj raziskave je izvedeti, kako se je zaradi neplačevanja preživnine spremenil ekonomski položaj mater, ki so žrtve ekonomskega nasilja v obliki neplačevanja preživnine, kako se s to obliko nasilja soočajo in ali to sploh prepoznajo kot obliko nasilja ter kakšne so njihove izkušnje s sodnim sistemom pri izterjavi preživnin. Obenem pa je cilj raziskave tudi izvedeti, kakšne so izkušnje mater s socialnimi delavkami, ki delajo na tem področju.

Z raziskavo sem iskala odgovore na naslednja raziskovalna vprašanja:

- V kakšnih oblikah se pojavlja neplačevanje preživnine?
- Je sistem urejanja (neplačevanja) preživnin učinkovit in je v podporo materam?
- Kako matere opredeljujejo neplačevanje preživnine?
- Kako neplačevanje preživnine vpliva na ekonomski položaj mater?
- Kakšne so izkušnje mater s socialnimi delavkami?
- Česa bi si matere želele v zvezi z reševanjem neplačevanja preživnine?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Pri moji raziskavi gre za kvalitativno raziskavo, saj sem zbirala besedne opise in jih tudi obdelala na besedni način, kar pa je značilnost kvalitativne raziskave (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009).

Raziskava je tudi empirična. Za empirične raziskave je značilno, da zbiramo novo izkustveno gradivo z opazovanjem ali spraševanjem (op. cit.: 84). V mojem primeru je šlo za spraševanje.

Raziskava je tudi eksplorativna. Značilnost eksplorativnih raziskav je, da je njihov namen odkriti probleme in postaviti hipoteze. Gre za spoznavanje osnovnih značilnosti nekega pojava in predpripravo za kasnejše poglobljeno raziskovanje. Značilno je tudi, da ne raziskujemo celotne populacije ali reprezentativnega vzorca, ampak se omejimo na manjše število primerov (op. cit.: 80).

3.2 Merski instrument in viri podatkov

Pri zbiranju podatkov je bila uporabljena metoda spraševanja. Izvajala sem delno standardizirane intervjuje, saj nisem uporabila vnaprej izdelanega vprašalnika, ampak samo nekaj okvirnih vprašanj, sogovornicam pa sem postavljala podvprašanja glede na njihove odgovore. Intervju je bil sestavljen iz šestih sklopov, in sicer: trajanje in oblika neplačevanja preživnine, ekonomski položaj mater, neplačevanje preživnine kot oblika nasilja, prijava kaznivega dejanja oziroma izvršba neplačevanja preživnine, izkušnje s socialnimi delavkami na tem področju in predlogi za izboljšavo sistema. Smernice za intervju so priložene v Prilogi 1.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo so predstavljale matere, ki so v času zbiranja podatkov (torej med februarjem in marcem 2018) stanovale v Republiki Sloveniji in so po letu 2004 imele ali pa še vedno imajo izkušnjo neplačevanja preživnine za mladoletne in polnoletne otroke s strani nekdanjih partnerjev. Leto 2004 sem izbrala, ker se je v tem letu zaradi spremembe Kazenskega

zakonika neplačevanje preživnine začelo obravnavati kot kaznivo dejanje. Starostne meje za sogovornice nisem postavila, saj se mi glede na raziskavo ni zdelo pomembno. Glede na temo diplomskega dela sem iskala samo osebe ženskega spola, saj je večina žrtev ekonomskega nasilja v obliki neplačevanja preživnine ženskega spola.

Šlo je za priložnostni in neslučajnostni vzorec, saj sem sogovornice pridobila prek poznanstev, lastnega profila na Facebooku in prek Facebook skupine, ki je namenjena enostarševskim družinam ter samohranilkam in samohranilcem. Uporabila sem tudi metodo snežne kepe, saj sem sogovornice vprašala, ali poznajo še kakšno žensko s podobno izkušnjo.

Vzorec torej predstavlja deset žensk.

3.4 Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo v februarju in marcu 2018. Prek socialnega omrežja Facebook sem delila objavo, da iščem sogovornice za intervjuje. Pri tem so mi pomagale nekatere nevladne organizacije, ki so mojo objavo delile.

Dve sogovornici sta objavo videli v Facebook skupini, namenjeni enostarševskim družinam ter samohranilkam in samohranilcem. Ena izmed teh dveh mi je posredovala kontakt kolegice, ki se prav tako srečuje s problemom neplačevanja preživnine. Eno sem pridobila prek lastnih poznanstev, ostale pa so se javile prek objave na Facebooku, ki so jo zasledile bodisi pri svojih prijateljih, ki so delili objavo, bodisi na Facebook straneh nevladnih organizacij, ki so prav tako delile objavo.

Intervjuji so trajali od ene do dve uri. Potekali so na različnih lokacijah po Sloveniji.

Pogovore sem zaradi lažjega prepisovanja zvočno posnela. Sogovornice so se s snemanjem strinjale. Nekatere pa so posebej izrazile željo, da poskrbim, da teh posnetkov ne bi nihče slišal, zato sem posnetke izbrisala. Zapise intervjujev hranim sama in jih zaradi varovanja podatkov ne prilagam k diplomskemu delu.

Intervjuji so zapisani dobesedno in v pogovornem slogu. Zaradi varovanja podatkov sem spreminjala podatke o starosti, imenih otrok, naslovu bivanja in ostale podatke, ki bi utegnili razkriti identiteto sogovornic. Nekatere sogovornice so želele imeti vpogled v prepisan

intervju. To sem jim seveda omogočila in kasneje popravila oziroma dopolnila nekatere izjave po njihovih željah.

3.5 Analiza podatkov

Podatke, pridobljene z raziskavo, sem obdelala s kvalitativno analizo. Intervjuje sem najprej dobesedno prepisala, zatem pa sem si izpisala relevantne dele besedila. Te izjave sem nato odprto kodirala. Izjavam sem torej pripisovala pojme, kategorije in teme. Sledilo je odnosno kodiranje, kjer sem iskala povezave med izjavami in kategorijami.

Zaradi prevelikega obsega materiala iz kvalitativne analize tega ne prilagam k diplomi. Hranim ga jaz.

a) Iskanje relevantnih delov besedila

Intervjuji so bili zelo obsežni. Veliko je bilo tudi materiala, ki za mojo raziskavo ni relevanten, zato sem najprej izpisala relevantne dele besedila oziroma posamezne izjave. Te izjave sem nato označila s črko in številko. Vsak intervju ima svojo črko, zato črka pri izjavi pomeni, kateremu intervjuju izjava pripada, številka pri izjavi pa pomeni, za katero izjavo po vrsti gre pri posameznem intervjuju.

Primer: Preživnina pa je 180 evrov na mesec (A0).

b) Odprto kodiranje

Pri odprtem kodiranju sem že oštevilčene izjave razvrstila v tabelo in jim pripisala pojem, kategorijo in temo.

Primer

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A0	Preživnina pa je 180 evrov na mesec.	Preživnina v višini 180 evrov na mesec.	Višina preživnine	Preživnina
A1	Na začetku tri mesece ni plačeval.	Trimesečno neplačevanje preživnine	Oblika neplačevanja	Neplačevanje preživnine

A2	Po tem lahko daš izvršbo, po treh mesecih.	Trimesečno neplačevanje kot pogoj za izvršbo	Postopek izvršbe	Izvršba
A3	Po tem sem tudi prosila za zavarovanje, se pravi za celo leto daš za še ne plačane obroke.	Zavarovanje neplačanih obrokov	Postopek izvršbe	Izvršba

Tabela 3.2: Odprto kodiranje intervjuja A

c) Osno kodiranje

Pri osnem kodiranju sem združevala pojme iz intervjujev ter hierarhično razporejala pojme, kategorije in teme.

Primer

NEPLAČEVANJE PREŽIVNINE

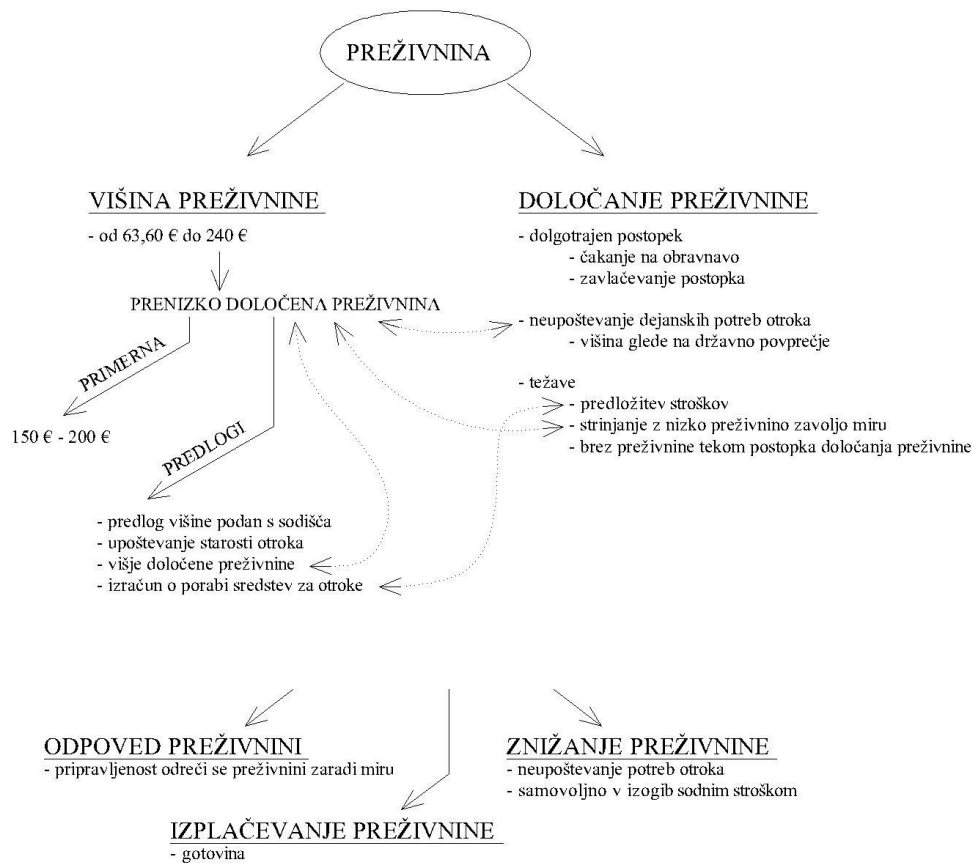
Trajanje neplačevanja:

- dve leti neplačevanja (A13, D1, J4),
- tri leta neplačevanja (B8),
- 13 let neplačevanja (C2),
- pet mesecev (F4),
- 22 let (G1),
- osem let (G2),
- več kot 20 let (I26).

d) Odnosno kodiranje

Pri odnosnem kodiranju sem iskala povezave med posameznimi kategorijami in znotraj njih, kot je razvidno s sheme na sliki 3.1.

Primer: PREŽIVNINA

Slika 3.1: Shema odnosnega kodiranja

Po kodiranju sem na podlagi ugotovitev naredila poskusno teorijo, ki se navezuje na raziskovalna vprašanja. Kasneje sem to povezala s teoretičnimi izhodišči.

4 REZULTATI

Rezultate prikazujem po temah, ki so se najpogosteje pojavljale v intervjujih. Po kodiranju sem namreč dobila osem glavnih tem, zato so tudi rezultati razvrščeni v osem sklopov. Prvi sklop se nanaša na preživnino, njeno določanje in višino. Drugi sklop se nanaša na neplačevanje preživnine in zajema oblike neplačevanja preživnine, trajanje neplačevanja, vzroke za neplačevanje in višine dolgov, ki so nastali zaradi neplačevanja. Tretji sklop zajema postopke v zvezi s prijavo neplačevanja preživnine in izvršbo. Zajema doživljanje postopkov, trajanje postopkov, (ne)učinkovitost postopkov, nastale stroške in odnos vpletenih v postopkih. Četrty sklop se nanaša na ekonomski položaj žensk, na vpliv neplačevanja preživnine na njihov ekonomski položaj in na načine spopadanja s finančno stisko. Peti sklop zajema vse o neplačevanju preživnine kot obliki ekonomskega nasilja, kako so sogovornice to doživljale in kako je to nanje vplivalo. Zajema tudi nekaj ostalih oblik nasilja, ki so se odvijale v času zveze ali pa se odvijajo še vedno. Šesti sklop se nanaša na težave pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, ki se pojavijo zaradi težav pri dokazovanju neplačevanja. Sedmi sklop se nanaša na izkušnje s socialnimi delavkami. Zadnji sklop pa zajema vse v zvezi s preživninskim skladom in nadomestilom preživnine.

4.1 Preživnina

Osem sogovornic meni, da je preživnina, ki je bila določena za njihove otroke, prenizka. Omenjale so preživnine od 63,60 do 240 evrov na mesec. Sogovornica, ki je imela najnižje določeno preživnino, višino preživnine komentira tako: *»Ne. Absolutno ne (I1). Če upoštevaš še vse zdravstvene težave otrok. Vse, kar jih moraš vozit. Ni tega v tej ceni. Šola v naravi, izlet. Teh 63 evrov je bila samo osnova« (I2).*

Večina preživnin vprašanih znaša manj kot 150 evrov na mesec. Tri sogovornice so omenile, da bi bila po njihovem mnenju primerna preživnina nekje od 150 do 200 evrov na mesec. Nekatere vprašane so omenile tudi, da se z nizko preživnino sicer niso strinjale, ampak so kljub temu na to pristale, saj se niso želele kregati. Ena izmed njih je celo sama predlagala sodišču nižjo preživnino in razmišljala o tem, da bi se preživnini odpovedala: *»Ampak jaz sem celo želela celo 50 evrov. Ker se ne želim kregat. Celó da bi se odrekla preživnini, pa nisem vedela, da se tega ne da« (F7).* Ena izmed sogovornic pa je pristala na predlog

nekdanjega partnerja, da bi se preživnina znižala. S tem se je želela izogniti sodnim stroškom postopka znižanja preživnine.

Kot sta omenili dve sogovornici, se pri določanju višine preživnine ni upoštevalo potreb otrok. Ena izmed njiju omenja, da se je višina preživnine določila glede na takratno državno povprečje.

Nekatere sogovornice so omenile, da so imele težave s predložitvijo stroškov otroka. Ena izmed njih stisko opisuje tako: *»V glavnem moraš predložiti stroške, koliko se porabi približno za otroka mesečno. S tem, da ti ne moreš tako predvideti šole v naravi, copat itd. Težko je predvideti res vse stroške«* (I8). Od tu tudi predlog ene izmed sogovornic, da bi sodišče predlagalo višino preživnine glede na povprečne stroške. Pri tem pa sogovornice izpostavljajo tudi, da bi bilo treba pri določanju preživnine bolj upoštevati potrebe otroka in njegovo starost.

S postopkom določanja višine preživnine imajo sogovornice različne izkušnje. Večina omenja dolgotrajnost postopka, in sicer od nekaj mesecev do dveh let. V povezavi z dolgotrajnostjo določanja preživnine večina omenja predvsem to, da v vmesnem času otroci niso bili upravičeni do preživnine, vse dokler le-ta ni bila določena, kar pomeni, da jim tudi nadomestilo preživnine ni pripadalo. K dolgotrajnosti postopka je v enem primeru prispevalo tudi zavlačevanje s strani nekdanjega partnerja.

Ena izmed sogovornic je izpostavila, da je nekdanji partner v času postopka določanja višine preživnine izkoristil bolniški stalež, z namenom, da bo njegov prihodek manjši in posledično določena preživnina nižja.

Ena od sogovornic je omenila, da ji nekdanji partner izplačuje samo polovico preživnine, in sicer v gotovini. Ob tem je izrazila skrb o dokazljivosti neplačevanja, v primeru, da se odloči za sodni postopek: *»Pa sem že razmišljala, kako bi potem dokazala ... sicer ni človek, ki bi lahko lagal, ampak ja ... zanimivo. Jaz mislim, da to ful ni ok. Ker to ni dokazljivo«* (F38).

4.2 Neplačevanje preživnine

Sogovornice omenjajo zakonsko definicijo neplačevanja preživnine, ki pravi, da se kot neplačevanje šteje, če gre za tri- ali večmesečno neplačevanje. Nekatere so omenile, da bivši partnerji ta trimesečni rok izkoriščajo.

Sogovornice so doživele različne oblike neplačevanja. Od popolnega neplačevanja, nerednega plačevanja, nepopolnih in nerednih zneskov do polovičnega plačevanja preživnine. V zvezi s tem sogovornice izpostavljajo predvsem nezanesljivost preživnine, če se ta ne izplačuje redno. Kot pravi sogovornica I: *»Nič se ne moreš zanest. Nič. Ne moreš reči aha, 15. v mesecu bo nakazana preživnina. Ne moreš, ker ne veš. Jaz položnice pa moram plačat (I49)! In potem plačam s svojim ne, ker se nanj ne morem zanest« (I50).*

Pri večini sogovornic traja neplačevanje več let, in sicer od pet mesecev do 22 let. V tem času so se sogovornicam nabrali različno veliki dolgovi zaradi neplačanih preživnin, od 1600 do 27.000 evrov. Ena izmed sogovornic je prepričana, da dolga v višini 3000 evrov ne bo nikoli imela povrnjenega, saj je polnoletni otrok izvršbo preklical: *»In ker ima sodišče sodne počitnice in to in ker je šlo še za brezpravno pomoč in tam tudi traja, in ni bilo rešeno do polnoletnosti, ni bilo pravnomočno do takrat, je malo še manjkalo. Je takoj po polnoletnosti, ne da bi jaz sploh vedela, je skupaj z očetom preklical to izvršbo, tako da sem jaz ostala brez teh 3000 evrov« (C23).*

Ena izmed sogovornic je pristala na odpis polovice dolga zavoljo miru. Ena pa omenja tudi težavo pri odplačilu dolga, saj nekdanji partner zdaj redno izplačuje preživnino, pri čemer ne upošteva zapiranja starih terjatev za še nezaključeno izvršbo.

Sogovornice naštevajo različne načine, kako se nekdanji partnerji izogibajo plačevanju preživnine, in sicer: delo na črno, prikrivanje premoženja, posedovanje prihrankov v gotovini, prepis premoženja na druge, fiktivno zaposlitev za polovični delovni čas, izplačevanje dela plače na črno, pogosta menjava delovnega mesta, pogosta menjava naslova bivališča, priglasitev osebnega stečaja, izogibanje lastništvu in izkoriščanje različnih zdravstvenih potrdil.

Ena izmed sogovornic je omenila, da je vzrok za neplačevanje najverjetneje v slabem ekonomskem položaju nekdanjega partnerja. Večina pa je omenila, da ekonomski položaj nekdanjega partnerja ni slab, vendar da pogosto na sodišču prikazujejo nižje dohodke in nižji življenjski standard, kot pravi tudi sogovornica H: *»Ker je tudi odvetnik, ko je preverjal, da ima sicer avto, ki je ne vem kateri letnik. Vozi se pa s Porschejem novim« (H23).*

4.3 Postopki v zvezi s prijavo neplačevanja preživnine in izterjavo neplačanih preživnin

Večina sogovornic je bodisi prijavila kaznivo dejanje neplačevanja preživnine bodisi vložila izvršbo za neplačane preživnine. Ena izmed njih tega ni storila, saj si želi miru in se ne želi kregati, poleg tega pa pravi, da razume slabo finančno situacijo partnerja.

V splošnem so v zvezi s postopki izpostavile visoke stroške postopkov, ena je imela zaradi pravnih svetovanj 1000 evrov stroškov, ena pa je izpostavila, da je imela velike stroške s prevozom, ko je morala obiskovati različne urade, da je pridobila dokaze.

V postopkih so odnos udeleženih doživljale različno. Nekatere so bile zadovoljne, druge so izpostavljale, da so pogosto obravnavali žrtev kot krivo in da so bile deležne žaljivih izjav. Ena izmed sogovornic opisuje, kako se ji je zdelo, da so nanjo bolj pritiskali, z namenom, da se postopek hitreje zaključi: *»Sodnica je bila pa tudi tako, da je videla, da se bo težko dalo zmenit, in je vse vodila tako, da bi zadevo čim prej zaključila, tako da je pritiskala bolj na mene, ker je vedela, da se z mano lahko zmeni in so tako vodili, da so name pritiskali, da popustim. Tako kot je bilo pri tej preživnini za nazaj, da pol pustim njemu, pol pa otrokom. Bolj se je šlo za to, da čim prej zaključimo«* (D34).

Postopke so v splošnem doživljale kot dolgotrajne in naporene. Izpostavile so težave s pomanjkanjem informacij in nepoznavanjem zakonodaje. Nekatere so imele tudi težave pri zagotavljanju varstva za otroke v času obravnav in v času, ko so morali iskati dokaze, denimo sogovornica I: *»In ali pelješ otroke s sabo in jih vlačiš po uradih ali pa si zagotoviš varstvo, kar je pa zame dodaten strošek«* (I38).

Želijo si, da bi bile meje za neplačnike strožje, da bi država prevzela več odgovornosti pri izterjavi preživnin in da bi država matere bolj zaščitila. Želijo si skrajšanja postopkov in krajših rokov. Poleg tega pa si želijo tudi več nadzora s strani finančne uprave, kot pravi sogovornica E: *»Pa da država razišče malo. Da mu pošlje davčno. Jaz ne razumem, kako država misli, da on preživi s 470 evri. Naj mu pošljejo davčno«* (E48).

V zvezi s kazenskim postopkom so sogovornice izpostavile več težav, s katerimi so se srečale tekom postopka. Omenile so, da je kazenski postopek naporen, da jim vzame veliko časa in tudi energije.

Največkrat je bila izpostavljena dolgotrajnost postopka. Ena izmed sogovornic opisuje, da je, preden je bila prijava kaznivega dejanja uradno podana, že poplačana izvršba: *»Ampak je toliko časa trajalo s policije, da je sodišče že prej odločilo. Preden je prišla prijava kaznivega dejanja do sodišča, je sodišče že odločilo in je on že poravnal vse. Ker tisti policist, ki je prijavo sprejel, je šel na bolniško. In preden je on prišel nazaj in vse to spisal ... in preden je šlo na sodišče«* (D26). Postopki trajajo tudi po več let in nekateri od njih še niso zaključeni. Ena izmed sogovornic navaja, da je bil narok večkrat prestavljen zaradi odsotnosti sodnice: *»Drugi je bil razpisan januarja in preklican zaradi odsotnosti sodnice in marca spet preklican zaradi odsotnosti sodnice. Kdaj bo pa naslednji, pa ne vem. To je žalostno«* (G21). Navaja tudi, da je pri njej postopek trajal dlje, ker njen nekdanji mož ni državljan Republike Slovenije: *»Samo preiskava je trajala leto pa pol, ker je tuj državljan in je šlo prek Interpola, ker nima papirjev za bivanje v Sloveniji«* (G19). Tri sogovornice so omenile tudi, da je izmikanje nekdanjih partnerjev sam sodni postopek še podaljšalo. Eden je bil neodziven na sodne pozive, trije pa so bili neupravičeno odsotni na obravnavah ali pa so navajali neopravičljive razloge za odsotnost. Eden izmed njih je zahteval izvedeniška mnenja in uporabil vsa pravna sredstva v obliki pritožb, da se je sam postopek podaljšal.

Tri sogovornice so izrazile, da je bil kazenski postopek za njih neučinkovit, četrta pa je izpostavila, da je edini učinek ta, da je oče dobil odpor do otrok in da se je njun odnos poslabšal: *»In s tem so dosegli samo to, da je on dobil odpor do otrok in da so se med nama zadeve še bolj zaostrole«* (J9).

V zvezi z doživljanjem kazenskega postopka sogovornice izpostavljajo predvsem negativne občutke. Omenjajo strah, stres zaradi obravnav in občutke jeze. Ena omenja, da sumi, da je nekdanji partner koga v postopku podkupil.

Vprašane omenjajo tudi občutke krivde: *»/.../ in potem ti reče sodnik: »Tukaj gre zgolj za maščevanje.« Jaz mislim, da tega ena uradna oseba ne bi smela reči, no«* (I69).

Ena izmed sogovornic je izpostavila, da ostaja povezana s partnerjem prek kazenskega postopka, četudi si tega ne želi: *»Skoz sem povezana z njim. Skoz. Jaz razumem, da partner, s katerim imaš otroka, da ostaneš z njim povezan celo življenje prek otrok. On ne sodeluje kot oče otrok. Sploh ga ni zraven. Jaz pa ostanem vseeno z njim povezana prek tek postopkov«* (J62).

Sogovornice omenjajo, da kazenski postopek terja veliko časa in energije. Ena izmed njih prav pomanjkanje energije navaja kot razlog, zakaj se je pozno odločila za tožbo. Izpostavljajo tudi težave z zagotavljanjem varstva v času obravnav, ena pa izpostavlja težave z usklajevanjem študijskih obveznosti in obravnav: *»Pa študij sem imela, predavanja, pa sem šla ven in njega ni bilo« (H18).*

Ena posebej izpostavlja, da se za kazenski postopek ne bi nikoli odločila, če je sistem ne bi v to prisilil. Ob tem izpostavlja uveljavljanje pravic iz javnih sredstev kot razlog za tožbo. Druga pa pravi, da se boji ponovnega postopka v primeru, da nekdanji partner poplača dolg: *»Mene je najbolj strah, kaj če on zdaj pride. Zdaj sem že navajena in mi je v redu tako, kot je. Gre čez mesec. Kaj pa če on pride. In vse pokrije za nazaj teh 1600, pa skladu je dolžen 812 zdaj. No, in če on vse pokrije. In kaj bodo oni dosodili, da bo on meni spet plačeval. In potem bom jaz spet morala čakati, da mi tri mesece ne plačuje in tri mesece da obravnavajo moj primer. In spet zgubim 600 evrov« (B83).*

Nekatere so omenile tudi stroške, ki so za njih nastali v času kazenskega postopka. Denimo 50 evrov ob vložitvi tožbe in pa stroške z dokazovanjem in udeležbo na sodišču: *»Maš pa stroške: bančne izpiske nosit, hodit na sodišče« (J16).*

Dve sogovornici sta izpostavili, da nista bili dobro informirani o tem, da je neplačevanje kaznivo dejanje in da se lahko neplačnika kazensko preganja.

O odnosu vpletenih v kazenskem postopku izpostavljajo tako negativne kot pozitivne izkušnje. Kot pozitivne denimo korektnost tožilke, korektnost in nepristranskost sodnice in prijaznost vpletenih v postopku, kot negativne pa nesramnost tožilke, obtoževanje žrtve s strani tožilke in to, da je bila sodnica v enem primeru preveč prijazna do neplačnika. Ena izmed sogovornic je omenila tudi zmanjševanje pomena ekonomskega nasilja: *»Pa rečejo, da saj je nekaj dal, da saj je nekaj plačal. Ko pa je v resnici plačal samo, ne vem, 100 evrov« (I71).*

Sogovornice so izpostavile nekaj izjav s sodišča, ki so jih doživele kot neprimerne: *»Tožilka je bila zelo nesramna« (J79).*

»Na hodniku sem rekla, da kdaj se bo to končalo. Pa je rekla, saj ste si sama kriva. Gospa, saj ste si vi tega moža zbrala, nisem vam ga jaz« (J80).

»Tokrat mi je rekla njegova odvetnica, da jaz naj bom vesela, da mi on sploh kdaj vzame otroke, da si jaz lahko spočijem. Pa da ni nič hudega, če pripelje otroke nazaj kasneje ali pa če ga jaz čakam eno uro pa pol na parkirišču, da sej njen mož je tudi pozabil psa pri frizerju« (D33).

Ena izmed sogovornic je v zvezi s kazenskim postopkom izpostavila tudi, da sta morali hčerki ponovno vložiti tožbo zaradi neplačevanja, ko sta dopolnili osemnajst let. Izpostavila je predvsem stres, ki sta ga ob tem doživljali hčerki: *»Pri meni starejša je bila v velikem šoku, ko je morala z njim na sodišče. Je bila res v velikem šoku. Se je začela jokati, trest. Zanj to ni bilo. Res je trpela. Res« (I139).* *»Mlajša pa drugače, ona je to drugače sprejela oziroma vsaj ni kazala. Odvisno, kakšen tip človeka si. Za ta veliko hčerko je bilo to zelo, zelo naporno. Prvič ga je srečala pri 19 letih, na sodišču, ko je on njo tožil za znižanje preživitnine. Takrat je bilo hudo. Ne vem, kaj so z njo delali tam. Ampak je bilo res hudo. Sesuta je bila, sesuta. Tudi če prebereš zapisnik, niso od nje izvedeli nič« (I140).* *»Potem, ko je morala ona njega tožit, ga na srečo ni bilo na zaslišanje. Takrat je bila pod hudim stresom« (I141).*

Dve izmed sogovornic sta omenili, da je bila njunima nekdanjima partnerjema dodeljena zaporna kazen zaradi neplačevanja. Ena je izpostavila, da se je po odsluženju zaporni kazni sicer preživitnina začela plačevati malo bolj pogosto, druga pa je izpostavila, da v njenem primeru zaporna kazen ni bila učinkovita: *»Jaz mislim, da z zapornimi kaznimi ni efekta. Daleč od tega. Tudi, ko je prišel ven ... ni nič nakazoval še eno leto. Absolutno ni bilo efekta, no« (H25).*

Kot predloge za izboljšavo kazenskega postopka so sogovornice izpostavile željo po skrajšanju rokov in samodejno nadaljevanje kazenskega postopka po polnoletnosti otroka.

Tudi v zvezi z izvršbo so sogovornice izpostavljale podobne težave. Predvsem glede trajanja postopka. Pri eni je bila izvršba hitro zaključena. Ena izmed sogovornic je sicer imela hitro rešeno izvršbo, pri eni pa je trajala deset let, pri dveh eno leto in pri eni pet let. Pri nekaterih pa postopek izvršbe še vedno traja. Tri sogovornice so namreč izpostavile, da pri njih izvršba ni bila učinkovita. Pri eni je bila lani učinkovita, letos pa ne. Ena sogovornica je navedla, da je bila izvršba učinkovita samo, dokler je bil nekdanji partner uradno zaposlen.

Tri sogovornice so izpostavile, da so imele v postopku izvršbe težave z dokazovanjem. Ena pravi: *»Vedno sem morala jaz dokazovat. Kako naj jaz dokazujem« (C78)?* *»Kako? Tako*

izpadeš, kot da si ti nekaj domišljaš. Že ko nisva več skupaj živela kar nekaj časa, sem morala jaz dokazovat, koliko zasluži, kje dela. Kako naj jaz to vem. In kaj vse ma ... A naj detektiva najamem, da bo za njim hodil« (C79).

Izpostavile so tudi to, da je dolžnost dokazovanja na strani žrtve: *»Vse sem morala jaz, jim servirat na pladenj, vse dokaze, slikano, prijave, kar sem dajala na FURS. Vse sem morala sama« (G11).*

V postopku izvršbe so se nekatere sogovornice srečale z dodatnimi stroški. Ena je sicer omenila, da je bila vložitev izvršbe brezplačna. Ena je morala plačati 300 evrov za rubežnika oz. za rubež, ki se je izkazal kot neuspešen. Ena pa je izpostavila, da sta bili v zvezi s cenitvijo nepremičnin dolžnika njeni hčerki (takrat dijakinja in študentka) pozvani, naj vnaprej plačata 1500 evrov za cenitev. V tem primeru jima je bila sicer odobrena brezplačna pravna pomoč, sta pa kljub temu morali plačati: *»Ja, ampak mi smo morale vse sodne izvedence plačat za izvršbo! Cenilce in rubežnike oziroma karkoli to je« (I59).* *»Sicer smo potem zaprosile za brezplačno pravno pomoč potem. Ampak to je tako: en izvedenec za gozd, en za kmetijska zemljišča, en za gospodarska. No, in ko je bilo to prodano, smo morale od zneska, kar je bilo dobljeno, smo še vedno morale plačat cenilce. Tako da jaz ne razumem« (I60)! »Z izvršbo se je dobilo 11.000 evrov ven približno. Hčerke pa sta ven dobile dejansko samo, niti ne 8000. Ker sta morale tako poplačat cenilce in to. Okrog 3000 so pobrali, no« (I61).*

Dve sogovornici sta izpostavili, da odvetniških stroškov nista dobili povrnjenih v celoti, kot pravi sogovornica C: *»Pri izvršbi, če dokažeš, da ni plačeval, oziroma se izkaže, da res ni, si kao upravičen, da dobiš nazaj odvetniške stroške. Ampak tisti stroški, ki jih oni določijo, so po tisti njihovi odvetniški tarifi, minimalni. Ampak tega se noben ne drži. Vsi ti veliko več zaračunajo. Odvisno, kako dobro je rangiran odvetnik itd., v realnosti dobiš mogoče vrnjenih 1/3 stroškov« (C76).*

V enem primeru pa se je izkazalo, da se izvršba sogovornici ne splača, saj gre za majhno razliko med nadomestilom preživnine in samo preživnino.

Ena izmed sogovornic je izpostavila, da se je v njenem primeru zavarovanje neplačanih obrokov vnaprej sicer izkazalo kot učinkovito, vendar mora za to zaprositi vsako leto znova.

Večina sogovornic je postopek izvršbe doživljala negativno. Izrazile so, da gre pri tem za psihičen napor in da so imele težave zaradi pomanjkanja znanja. Ena je izpostavila tudi strah,

ki ga je doživljala: *»Jaz sem se do par let nazaj bala, da dobim v kaselcu priporočeno pismo s sodišča« (C61).*

Pri eni se je v času izvršbe nasilje s strani nekdanjega partnerja povečalo: *»Najhuje je bilo takrat, ko je prišla izvršba. Takrat je začel groziti. Prihajal je po otroke, pa nas lovil tam okrog bloka. Pa vse sorte je bilo« (D24).*

V zvezi s postopkom izvršbe so sogovornice predlagale, da bi se zavarovanje preživnin vnaprej lahko izvedlo takoj po treh mesecih neplačevanja, da bi se bolj preverjalo dejansko stanje dohodkov in premoženja neplačnika ter da bi se dolžnost dokazovanja sposobnosti plačevanja prenesla z žrtve na neplačnika.

4.4 Ekonomski položaj matere

Vse sogovornice so izpostavile, da je imelo neplačevanje preživnine negativen vpliv na njihov ekonomski položaj. Večina je omenila, da mora zalagati za stroške družine iz lastnih sredstev. Samo ena je omenila, da ima neplačevanje preživnine za njen ekonomski položaj majhen vpliv, ker je preživnina samo malo višja od nadomestila preživnine, ki ga prejema. Ostale so ocenile, da ima za njih neplačevanje preživnine velik vpliv.

Omenjale so predvsem prikrajšanost, finančno stisko, pomanjkanje in dolgove. Ena izmed sogovornic je omenila tudi, da ima neplačevanje preživnine negativen vpliv na njeno kariero.

Glede finančne stiske so izpostavile visoke stroške, povezane z otrokom, in kako ti stroški z odraščanjem otroka naraščajo. Nekatere so se srečevale tudi z različnimi stanovanjskimi težavami. Ena izmed vprašanih je omenila, da je celotna njena petčlanska družina do nedavnega spala na eni postelji: *»Ker prej smo spali vsi na eni zakonski postelji« (D18).*

Ena je bila tik pred deložacijo, ena pa se je morala preseliti v materinski dom: *»In sem tam živela, da sem vmes lahko teh 1600 oziroma 2000 našparala, da sem si lahko vzela stanovanje v najem« (B14).*

Omenile so tudi težave s kritjem mesečnih stroškov, saj imajo nekatere komaj zadostna sredstva za preživljanje. Dve sta posebej izpostavili, da nista zmožni nič privarčevati zaradi ekonomske situacije, v kateri sta se znašli. Omenjale so tudi, da pogosto postavljajo otroka na prvo mesto in raje varčujejo pri svojih osebnih stroških. Tri so izpostavile, da si dopusta

ne morejo privoščiti, ena pa je izpostavila, da je prisiljena delati več kot običajno, če želi preživeti družino, in da dela prav vsak dan v tednu. Dve sta se posluževali tudi dela na črno.

S finančno stisko se spopadajo na različne načine. Večina se poslužuje pomoči drugih, predvsem staršev in različnih nevladnih organizacij, denimo: Zveze prijateljev mladine, Društva za nenasilno komunikacijo, Rdečega križa, Karitasa, Kraljev ulice in Lions cluba. Dve sta omenili, da skušata zaradi finančne stiske čim manj zapuščati dom, denimo: *»Da bi šla na kafe, redko«* (B37). *»Če je res nujno, da rabim kavo, grem v lokal na kafe. S prijateljicami se doma dobimo, si kakšen čaj skuhamo, ker čaj je poceni«* (B38).

»Ma, redko, da si šel s kakšno kolegico ven. Raje smo se dobile doma. Smo kupile sladoled in smo ga pojedle doma, ker je bilo ceneje« (I93). Več njih je izpostavilo tudi kupovanje rabljenih stvari in oblačil z namenom varčevanja.

Ena od sogovornic je posebej izpostavila, kako se je morala znajti pri prehrani v času, ko je bila v res hudi finančni stiski: *»Hodila sem v pekarno pod blokom. Poznala sem gospoda, ki ima pekarno. Sram me je bilo povedat, če bi mi dal hrano zame in za otroka in sem rekla, da rabim za kužije. Če bi lahko po koncu delovnega časa prihajala, da rabim za kužije. In sem dejansko vsak večer ob dvanajstih hodila tja«* (G48). *»Hodila sem na Karitas na Nazorjevi, imajo vsako sredo sendviče, mleka ... za brezdomce«* (G49). *»Delala sem skoz makarone, špagete, riž«* (G50). *»Evo. Tako sem živela. Zelo težko sem živela, zelo težko«* (G51).

4.5 Neplačevanje preživitve kot oblika ekonomskega nasilja nad ženskami

Vse sogovornice so se strinjale, da gre pri neplačevanju preživitve za obliko ekonomskega nasilja. Doživljanje ekonomskega nasilja so opisovale različno, in sicer kot mučenje, trpljenje, maščevanje ženski in zapravljanje skupnega denarja. Ena je takole opisala občutke omejenosti: *»Komaj da spijem kakšno kavo, saj pravim, da nisi za zaprtimi vrati, da nisi skozi doma. Blazno si omejen«* (B53). *»In zato je to ene vrste nasilje, ja, ker si ukleščen. Toliko imaš in s tem živi. In ne bo se premaknilo«* (B54).

Dve sogovornici sta primerjali fizično in ekonomsko nasilje. Ena od njiju je ekonomsko nasilje enačila s fizičnim: *»Isto je, kot če bi te pretepal. Isto. Isti sistem«* (I103). *»Izsiljuje«* (I104).

Druga pa je izpostavila, da bi lažje prenesla fizično nasilje: *»Jaz kot osebnost sem taka, da bi raje prenesla udarec, fizično nasilje, kot pa psihično in to vrsto nasilja. To je moje mnenje. Čisto me je uničilo«* (G55).

Kot posledico te oblike ekonomskega nasilja so sogovornice izpostavile predvsem finančno prikrajšanost. Izpostavile so prikrajšanost tako sebe kot tudi otrok: *»Ja, tamalemu bi lahko več privoščila. Lahko bi ga večkrat peljala na kak izlet, v kino, kakšno dodatno izobraževanje«* (A24).

Pogosto zapostavljajo svoje potrebe zaradi potreb otrok: *»Meni prva skrb je mali. Raje bom dala njemu, kot da bi sebi kupila kaj«* (A26).

Ena je izpostavila, da je morala pretirano skrbeti za urejenost otrok, ker je nekdanji partner na sodišču trdil, da slabo skrbi za otroke: *»On je mene že tako, da sem morala ves čas gledat, da so punce lepo oblečene. Ker on je mene to vse na sodišče nosil, da jaz slabo skrbim«* (J60). *»Pa sem si rekla, zakaj? Jaz sem otrokom vse omogočala. Še več, kot bi bilo treba, samo zato, da on ne bi česa našel na otrocih in bi me kam prijavil. To je čist napačno. Pač majo stare hlače, jaz jih imam tudi«* (J61).

Sogovornice so izpostavljale, da se vzporedno z ekonomskim odvija tudi psihično nasilje. Tako je doživljanje le-tega opisala sogovornica C: *»Pa ne samo ekonomsko, tudi psihično«* (C65). *»To je kompleksen problem. Ni samo, da rečeš, da je ekonomsko nasilje. Mene je dejansko s tem njegov oče postavljal v kot«* (C66).

Omenjena sogovornica je povedala tudi, da ji je nekdanji partner grozil z neplačevanjem že pred ločitvijo: *»Meni je oče od otroka že itak, preden sem se ločevala, rekel, da če se bom kadarkoli želela ločit od njega, da naj ne računam na to, da bo on preživnino plačeval, če jo pa že bo, bo pa minimalna«* (C12).

Kot posledico te oblike ekonomskega nasilja so nekatere izpostavile tudi negativen vpliv na družabno življenje, denimo sogovornica J: *»Pa tudi tako, kako bi rekla, nekako, ker si skoz v skrbeh, skoz maš probleme, nekako se ti prijateljski krog oža«* (J74). *»Nimaš več toliko prijateljev, ker se te ljudje izogibajo«* (J75).

Prav ta sogovornica pa del krivde pripisuje tudi sebi: *»Pa tudi sebe krivim. Jaz sploh nisem za družbe. Jaz, ko me kaj matra, imam druge misli, se zaprem«* (J77). *»Pa še časa nimam za druženje, ker delam stalno«* (J78).

Šest vprašanih je izpostavilo tudi druge oblike ekonomskega nasilja, ki so se odvijale še v času zveze. Dve sta omenili, da sta morali odplačevati dolgove nekdanjega partnerja. Ena je izpostavila, da je morala v času zveze sama kriti vse stroške v zvezi z otroki, ker so bili dogovorjeni, da on odplačuje stanovanjski kredit, ona pa krije stroške za otroke. Nato pa po razvezi ni dobila nič od stanovanja, četudi je posredno vlagala vanj.

Sogovornica B je morala sama plačevati skupne položnice: *»Sama sem morala plačevati položnice. Ko se je priselil k meni. Potem je pa rekel, da saj itak bi jih plačevala, tudi če njega ne bi bilo. On je bil velik manipulator« (B1).*

Tri so izpostavile, da v času zveze niso imele vpogleda v partnerjeve dohodke, denimo sogovornica C: *»Jaz nad njegovimi dohodki nisem imela nadzora. Samo, kar je sam povedal. Nisem imela vpogleda na njegov bančni račun. To me je takoj na trdna tla postavil. Ali pa nikoli nisem mogla njegovega avta vozit. Samo svojega sem lahko. Ni pa da bi hotel moj denar zaplenit ali pa z njim upravljat, to ne« (C67).*

Prav ta sogovornica je izpostavila tudi, da jo je nekdanji partner obravnaval kot neenakopravno, ker je zaslužila manj kot on: *»Vedno pa je rekel: midva bova kar se tega tiče enakopravna takrat, ko bom zaslužila tudi jaz toliko, kot on. Pa nič prej« (C68).*

Izpostavila je tudi, da je bila finančna odvisnost eden od razlogov, zakaj zveze ni zaključila prej: *»Ne da bi mi kaj manjkalo, ko sva bila skupaj, sem imela vsega dovolj. Ampak on se je čutil glede na to, da je starejši od mene, a ne, da se ve, da nimava isto financ, da ne zaslužim isto, da nisem nikoli toliko imela. Logično, ker sem bila tudi veliko mlajša od njega. Se ne moreš primerjat. On se je imel vedno za nekaj več ravno zaradi vsega tega. Zato mu je tudi pasalo, da sem jaz doma in sem od njega finančno odvisna. In potem je težje it stran. S tem, da sem jaz to nekaj časa prej že načrtovala in je slučajno sovpadalo s tem, da je rekel, da bi bil pa čas, da si najdem službo. Ker jaz sem vedela, da če hočem it stran, rabim službo imet« (C69).*

Ena izmed sogovornic je po razvezi doživela dve drugi obliki ekonomskega nasilja, in sicer ukinitve Botrstva za otroke, ker jo je partner prijavil Zvezi prijateljev mladine: *»Hčerke so bile nekaj časa vključene tudi v Botrstvo. Pa je oče to uničil. Je pisal tja, da lažem, da manipuliram in tako naprej. In so ga ukinili. Oziroma sem jaz odstopila, ker mi je bilo nadležno, da se moram jaz skoz nekaj dokazovat. Pa so prejemale vsaka 30 evrov, pa med počitnicami so šle na letovanja ... to vse je uničil« (J31).*

Druga oblika ekonomskega nasilja pa je bila lažna prijava zunajzakonske skupnosti, kar je vplivalo na višino pravic iz javnih sredstev: *»/.../ prijavil me je na socialno, da sem v izven zakonski skupnosti, nekaj časa za to nisem imela nič prejemkov, ker sem morala to dokazovat« (J49).*

Dve vprašani sta povedali, da sta bili v času zveze žrtvi fizičnega nasilja s strani partnerja: *»Me je pa dvakrat udari. Potem proti koncu zveze, ko sem že nekako vedela, da se spreminja, da ima drugo. Se je spremenilo obnašanje« (B2).*

Omenjale so tudi psihično nasilje, grožnje, izsiljevanje, anonimna pisma in nadlegovanje po razvezi.

Sogovornice so izpostavile strah pred nasiljem oziroma strah pred partnerjem: *»Me je strah. Ker nikoli ne vem, kdaj me bo čakal za šihom. Ker to ni človek, s katerim sem si jaz ustvarila družino in mu žal ne zaupam. Res mu ne. Ker ne vem, kaj lahko iz hudobije do mene naredi otroku« (A70).*

Ena je posebej izpostavila, da bi si želela, da nekdanji partner ne bi vedel, kje stanuje, pa zaradi postopka tega ne more doseči: *»In ja, bi si želela, da ne bi vedel naslova, ampak ... za sodišče ne smem skrivat. Tudi takrat, ko sem bila v materinskem domu. Ker ni isto to kot varna hiša, ne. Ne morem skrit« (B5).*

Nekatere vprašane so izpostavile toleranco do nasilja. Denimo sogovornica B, ki je prijavila fizično nasilje policiji: *»Me je dvakrat udaril. Obakrat sem prijavila nasilje policiji. Mene so res konkretno zaslišali. Njemu pa dali samo opozorilo« (B3).*

Storilec za kaznivo dejanje ni bil kaznovan ali pa kako drugače obravnavan, četudi je bil v preteklosti že obsojen za nasilno kaznivo dejanje: *»Vmes je bil obsojen za neko sedem let staro kaznivo dejanje, in sicer za posilstvo« (B4).*

Ena izmed vprašanih je poleg psihičnega nasilja želela prijaviti tudi ekonomsko nasilje, pa si je po prigovarjanju policistke premislila. Za psihično nasilje so jo odvrnili, češ da je nedokazljivo: *»Pa so me poslali na policijo. Pa sem šla. Pa me je tam dve uri poslušala. Pa mi je rekla tam, da moram jaz imeti točno po datumih, točno vse. Policajka je bila zelo tako ... je rekla: "Jaz vam vse verjamem. Ampak vaš bivši mož nad vami izvaja nasilje v rokavicah. Težko dokazljivo"« (J47).* Za ekonomsko nasilje pa so jo preusmerili na izvršbo.

Podobno izkušnjo ima tudi sogovornica D, ki je na sodišču izpostavila grožnje s smrtjo, ki jih je prejela prek SMS-sporočil. Na sodišču so ji dejali, da je bilo to napisano v afektu in da ni mislil resno.

Ena izmed sogovornic je kot razlog, zakaj psihičnega nasilja ne prijavi, navedla: *»In lahko bi ga prijavila. Ampak, saj vemo, kako je pri nas. Na koncu si ti kriv. Na koncu ti izpadeš ta grd. In da se nič njemu ne zgodi. Se nisem za to odločila, ker je bilo že to preveč«* (C72).

Ena od vprašanih pa je izpostavila, da si ekonomskega nasilja v obliki zlorabe njenih čekov ni upala prijaviti, ker se je bala groženj in maščevanja.

Dve sogovornici sta spregovorili tudi o odzivu okolice na nasilje. Ena denimo pravi: *»Pa ne mislit, vsi mi govorijo, ja, kaj si pa imela z njim otroke. Ja, on ni bil prej tak. To vidiš takrat, ko imaš z njim otroke. Vsi krivijo tebe. Ne njega. Mene«* (E36).

Druga je podoben komentar dobila od svojih staršev: *»To mi tudi starši očitajo. Če kaj pojамram, rečejo, da sem si ga sama zbrala. Slabo. In sem tiho, saj sem si ga res. Če tak komentar od lastne matere dobiš, ga sprejmeš in boli«* (J82).

Vprašane so povedale, da je imelo ekonomsko nasilje tudi vpliv na njihovo zdravje. V večji meri so izpostavljale negativen vpliv na duševno zdravje v povezavi z revščino in s samim postopkom. Ena od njih je bila zaradi težav z duševnim zdravjem hospitalizirana v psihiatrični ustanovi: *»Jaz sem zbolela. Sem bila celo v psihiatrični bolnici zaradi tega«* (B57). *»Na zadnji obravnavi sem padla ven, ker ga ni bilo. Še prej, ko še ni bilo kazensko pravo. Ni ga bilo. Jaz sem pa že zaprla s. p. in sem živela na socialni. Pa so bili zamiki, dva meseca imajo čas, da nakažejo bolniško, in sem bila dva meseca brez plače in sem imela samo nadomestilo z zavoda ... komaj sem šla čez, to je bilo okrog 500 evrov vsega skupaj. Pa stanovanje, pa najemnina. Meni se je kar keglalo«. Tamali je bil tako majhen še, sem rabila po tri pakete plenice. Pa kremice, pa zdravila. Noro je bilo. In mu nisem mogla marsikaj omogočiti. In sem padla ven. Tako daleč je prišlo. In so me dali v psihiatrično bolnico«* (B58).

Dve sta omenili, da zaradi težav z duševnim zdravjem jemljeta psihofarmake. Ena od njiju tudi trdi, da brez psihiatra ne more. Eni od sogovornic pa so bili psihofarmaki ponujeni, vendar jih ni sprejela. Sogovornice so omenjale občutke tesnobe, stres, občutke jeze in živčnost.

V zvezi z ostalimi zdravstvenimi težavami so navedle nespečnost, izčrpanost, bolezen zaradi stresa, izgorevanje, pogoste bolezni, poslabšanje dedne bolezni zaradi stresa in splošno negativen vpliv ekonomskega nasilja na zdravje. Štiri sogovornice so posebej izpostavile, kako negativno vpliva preobilica dela na njihovo zdravje. Denimo: *»Ker sem bila primorana tudi poleg službe še kaj zraven delat. In potem je prišlo tako daleč, da sem se en dan samo še zrušila, ni šlo več«* (C63).

Ena od vprašanih je izpostavila, da so zaradi pogostih bolezni in bolniških odsotnosti tudi plače nižje, druga pa je poudarila, da se boji zboleti: *»Bojiš se pa, kako bo, če se ti kaj zgodi. Že ko sem bila bolna, angina, gripa in tako. Razmišljaš samo o tem, da moraš čim prej ozdravet in čim prej nazaj v službo«* (I109).

4.6 Težave pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev

Skoraj vse sogovornice so imele že težave pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev. Najpogostejše so bile težave s fiktivnim obračunavanjem dohodkov z naslova preživnine, pri otroškem dodatku in pri denarni socialni pomoči. Pri ugotavljanju dohodka na člana se namreč upošteva celotna sodno določena preživnina, četudi je upravičenka ne prejema ali pa je ne prejema v celoti: *»Oni so šteli v dohodek, kot da prejeman celo preživnino«* (C45). *»Socialna mi je pa štela to v dohodek in mi je tudi zmanjšala socialno pomoč zaradi tega, čeprav jaz od njega tega denarja nisem ne videla ne dobila. Ne, nič«* (G45).

Ena od sogovornic omenja, da ni imela možnosti dokazati, da preživnine ne prejema: *»V bistvu nič nisem mogla. Ker so na CSD rekli, da imam od sodišča sklep in da oni se morajo po tem ravnat. Tako da pri otroških dokladah je bilo, kot da on plačuje. Niso upoštevali. Ker so rekli, da se morajo držat sodnih sklepov«* (D19). Dve omenjata, da sta to možnost sicer imeli, vendar da je zelo težko dokazati in da je izvršba pogoj za to, da se preživnina ne obračuna v celoti kot dohodek člana: *»Ker če hočeš, da ti oni to upoštevajo, moraš dejansko prineset od sodišča, ne samo, da si vložil, ampak da uveljavljaš izvršbo. In si spet tu. In če se oče dobro pozanima ... tudi on potem ne bo imel izvršbe«* (C47). Sogovornica I izpostavlja podobne težave pri državni štipendiji: *»Ko sta vlagali za štipendijo, sta morali dokazila o izvršbi, pa so hoteli neko točno potrdilo, ki ga nikjer nista mogli dobit. So nas pošiljali od vrat do vrat. Noben ni razumel, kaj sploh hočejo«* (I98). *»Potem, ko so pa nesle vsa potrdila o kazenskem postopku, izvršbi in to, ker drugega nismo mogle, pa je rekla na CSD, da je to prestaro. Ampak, saj ni hčerka kriva, da je toliko časa na sodišču trajalo. Potem je napisala*

pritožbo in vse. In je vse tudi dobila za nazaj, saj dobiš za nazaj, ampak to ni to! Že tako pride štipendija včasih šele februarja prva. Do takrat moraš pa živet nekako. Ti šolo začneš septembra, ne februarja» (I99).

»Jaz sem potem vedno dajala vse zraven, vse. Da je izvršba, da je kazenski postopek, izpiske iz banke, vse! A oni vseeno jo všteli noter v dohodek« (I100). »Mislim ... Dokler ni od sodišča potrdila, da ni izterljiva, ti jo oni vračunajo. Jaz pa ne morem rečt, da ni izterljiva, ker postopek je bil, nekaj je bilo nakazano, ampak ne pa vse in neredno plačevanje je bilo« (I101). V zvezi s tem ena izmed sogovornic predlaga, da bi se pri ugotavljanju dohodka na člana upoštevala samo dejansko prejeta preživnina in da se ne bi upoštevala celotna določena preživnina kot dohodek.

Ena od vprašanih je imela velike težave pri denarni socialni pomoči. Ko je hčerka dopolnila 18 let, je bila potrebna nova izvršba. V času izvršbe sogovornica ni bila upravičena do denarne socialne pomoči, od katere je bila v tistem času odvisna: *»Takrat pa nisem imela denarne socialne pomoči šest mesecev. Pa je socialna vedela. Pa sem prinesla pritožbo sodišča, pa kopije, pa ni upoštevala. Sem morala spet izvršbo za polnoletno hči. Šest mesecev me je pustila brez osnovnih sredstev za preživetje« (G46).*

Dve sogovornici sta v zvezi z uveljavljanjem pravic iz javnih sredstev izrazili tudi nestrinjanje z definicijo matere samohranilke, denimo: *»Čeprav že definicija samohranilk, a ne, že to... Samohranilstvo bi moralo biti tudi, če nimaš preživnine. Če si sam za vse, za skrb in za vse« (H70).*

4.7 Socialno delo

Sogovornice so imele s socialnimi delavkami različne izkušnje. Večinoma so omenjale negativne izkušnje, kot so občutek neslišnosti pri socialnih delavkah, ozkoglednost socialnih delavk, neupoštevanje specifične zgodbe posameznika, dajanje občutka krivde in ščitenje storilca. Sogovornica J je izpostavila, da je socialna delavka preveč poudarjala pravice nekdanjega partnerja in premalo pozornosti posvečala njegovim dolžnostim. Sogovornica B je izpostavila, da je po njenem mnenju socialna delavka svoje delo opravila prehitro. Sogovornica A pa je izpostavila, da socialne delavke pozabljajo na otroka. Nekatere so omenile tudi, da so socialne delavke obsojale žrtev: *»En mi je celo enkrat, en socialni delavec rekel, da sem sama zakuhala, ko me je bivši prijavil za zanemarjanje otrok. Mi je*

rekel socialni delavec: "Veste, on je zdaj jezen na vas, ker ste mu dala izvršbo. Zakaj niste prej k meni prišla, pa bi to uredili z mediacijo"« (J83).

Dve vprašani sta izpostavili, da socialne delavke tolerirajo nasilje. Ena je posebej izpostavila, da njene zaskrbljenosti o nasilju niso jemale resno: *»Ja, na CSD-ju sem rekla, da se bojim, da se bo Zaloška zgodila. Kjer je oče zato, da bi se maščeval mami, je otroka vrgel čez okno. Potem pa še sebe. To sem povedala in je rekla, gospa ne tako razmišljat. Mislim, jaz se opravičujem, ampak tam so tudi očeta, ki je bil nasilen, na silo združevali z otrokom, so vztrajali pri tem« (J88).*

Ena izmed sogovornic je omenila, da je imela občutek, da bolj verjamejo storilcu kot pa žrtvi in da je bila socialna delavka preveč popustljiva do storilca.

Dve sogovornici sta bili z delom socialne delavke zadovoljni in sta povedali, da je bila socialna delavka do njiju prijazna. Eni od sogovornic je socialna delavka povedala, da lahko neplačnika kazensko preganja, ena pa je pri delu socialne delavke pogrešala prav to, da bi jo seznanila z možnostjo kazenskega pregona neplačnika.

Ena sogovornica meni, da je od socialnih delavk v zvezi z neplačevanjem preživnine dobila dovolj informacij, več ostalih pa je izpostavilo, da od socialnih delavk niso dobile dovolj informacij v zvezi s samim postopkom. Izpostavile so predvsem težave pri podajanju informacij: *»Meni so tako razložili, da mi na koncu ni bilo nič jasno« (A53).* V zvezi s tem si želijo, da bi socialne delavke podajale informacije na bolj preprost način: *»Jaz bi, da ti socialna pove bolj po kmečko, ne pa da pričakujejo, da ti vse veš« (E45).*

Želijo si tudi svetovalnico, ki bi jim pomagala v primeru neplačevanja preživnine, saj se soočajo s težavami, kot so razumevanje zakonov in postopkov: *»Manjka tudi kakšna svetovalnica. Jaz mam to srečo, da sem sociologinja, malo bolj poznam. Poznam pravice itd. Mene punce, ki imajo podobne težave, se obrnejo name, me pokličejo in jim svetujem« (A62).* Sogovornica A si svetovalnico predstavlja tako: *»Ja, da pride lahko po razvezi ali ločitvi ženska ali pa konec koncev tudi moški. Da vpraša, kaj in kam. Kaj je treba. Kakšni so postopki. Kaj če ni plačevanja« (A66).* *»Takah informacij pa ne dobiš. Že res, da je vse na internetu, ampak niso še vsi tako z usposobljeni. Jaz imam vsakodnevne klice. Jaz pomagam, kot lahko. Če je kaj takega, pokličem kolegico odvetnico. Manjka nekaj, da ti lepo po kmečko pove, kaj je treba« (A67).*

Sogovornice si želijo več terenskega dela socialnih delavk, več posvečanja posameznemu primeru ter bolj poglobljenega dela s posameznikom in družino.

Sogovornica E predlaga svetovanje o starševskih nalogah za neplačnika preživnine: *»Pa kakšno svetovanje, če ne zna poskrbet za starševske naloge. Da mu povejo, da je otrok njegova odgovornost«* (E49). Podobno si želi tudi sogovornica B: *»Da bi mu povedali, kako pomembno je, da se druží s svojim sinom in da ga preživlja«* (B76). Slednja sogovornica si želi tudi, da bi socialna delavka neplačniku predstavila, v kakšni situaciji se mati nahaja: *»Pa tudi, da se mu predstavi mojo plačo«* (B77). *»Da vidi, kam jaz to dam. Ker on mene, ko sva šla narazen, ni več slišal. In da bi na mediaciji mu razložili, da imam 500 evrov, kolikor sem takrat imela. Pa koliko dam za kaj. Da bi mu zadevo jasno in glasno razložili«* (B78). *»In da je sin življenjsko ogrožen in tako naprej. Ker jaz sem lahko razlagala in razlagam in razlagam in se spuščam v to in se me jasno ne razume. Ona bi pa lahko naredila povzetek in mu zadevo predstavila naprej, njemu tako, kot je«* (B79).

Sogovornice so podale tudi nekaj kritik v zvezi s centri za socialno delo, ena pa je posebej poudarila, da je bila z delom na CSD-ju zadovoljna, da so bili korektni in hitri. Štiri sogovornice so izpostavile, da so opazile razlike med centri za socialno delo, na primer sogovornica D, ki razliko opisuje tako: *»Je pa drugače deloval prejšnji CSD, tam, kjer smo bili prej. Tam so veliko več naredili za otroke. Če so videli, da so težave, so obvestili sodišče. Tukaj pa ne. Z njimi sploh ne sodelujem več«* (D20). Ena izmed sogovornic je omenila tudi razlike znotraj posameznega centra za socialno delo, saj je dobila različne informacije od dveh zaposlenih oseb.

Sogovornica C je izrazila nezadovoljstvo z birokratsko vlogo socialnega dela in izpostavila, da so uradne ure ob neprimernem času: *»Oni imajo trikrat na teden uradne ure. Večinoma je itak dopoldne, kar pomeni, da moraš vzeti dopust. Že to ni prilagojeno familijam«* (C89). Poleg tega je izpostavila tudi problem pomanjkanja zasebnosti: *»In ko prideš na vrsto, tudi če začneš neke probleme govorit, kar je več kot pet minut ... ti trkajo na vrata, hodijo noter, potem vidiš, da je ona vsa živčna tam, ker ve, da je vrsta ... skratka, ugotoviš, da zakaj si sploh prišel«* (C90). *»Tudi če so ti dal uro, nisi takrat na vrsti. Kdor prej pride, prej pride. Ni neke zasebnosti, ni, da si vzamejo čas«* (C91).

4.8 Preživninski sklad

Kot prednost preživninskega sklada sta dve sogovornici izpostavili zanesljivost dohodka z naslova nadomestila preživnine. Sogovornica I je povedala, da je nadomestilo zanesljivo, preživnina pa ni zanesljiva: *»Ampak je pa sigurno na računu« (I146). »Če ne, pa razmišljaš, a bo tistih 130 njegovih na računu ali ne bo« (I147). »90 od sklada pa je vedno sigurno. Da je vsaj nekaj. Da veš, da je. Pri njemu pa ne veš« (I148).*

Vse sogovornice, ki so nadomestilo preživnine prejemale ali ga prejemale, menijo, da je prenizko. V enem primeru je nadomestilo pol manjše od določene preživnine. Sogovornice so predlagale višja nadomestila preživnine in da bi se pri določanju višine nadomestila upoštevalo specifične potrebe otroka in njegovo starost.

Vprašane so izpostavile, da je postopek pri preživninskem skladu dolgotrajen in da bi si želele krajših postopkov. Prav tako si želijo, da bi kot dokaz neplačevanja za upravičenost do nadomestila preživnine zadostovali bančni izpiski in ne izvršba. Izvršba jim je namreč samo podaljšala čakanje na nadomestilo preživnine.

Povedale so, da je pogoj za upravičenost do nadomestila to, da v šestih mesecih niso prejele nobene preživnine, mladoletnost otroka in tožba oziroma izvršba. Zaradi vseh teh pogojev ena od sogovornic še ni upravičena do nadomestila, ker še niso izpolnjeni vsi pogoji.

Ena izmed sogovornic je povedala, da njeni polnoletni hčerki nista več upravičeni do nadomestila preživnine, in ob tem predlagala, da bi se pravica do nadomestila podaljšala, in sicer da bi jo lahko prejemal vsak otrok, ki je do preživnine upravičen, pa je ne prejema. Torej, dokler se redno šola oziroma največ do 26. leta starosti. S tem se strinja tudi sogovornica H: *»Ker ti imaš strošek, če je doma. Če ne dela, če študira. Moraš mu plačevati. Dokler študira, bi moralo biti. A ga boš na cesto poslal« (H65)?*

Vprašane si želijo, da bi bil postopek pri preživninskem skladu hitreje zaključen, da bi jim sklad povrnil tudi stroške za nazaj in da bi začel z izplačevanjem nadomestila preživnine ob prvi neplačani preživnini.

Nekatere si želijo tudi, da bi preživninski sklad izplačal celotno določeno preživnino in prevzel izterjavo neplačanih preživnin. Sogovornica I predlaga: *»/.../ če greš enkrat v izvršbo, bi moral sklad prevzeti, dokler se otrok šola, celo preživnino nase in jo plačevati celo in ne samo do 18. leta. In potem letno usklajevalne višine preživnine in oni naj njega terjajo.*

Ker s tem mami vse to prihraniš! Ni treba nobenih kazenskih pregonov in ne vem kaj. In naj se država z njim ukvarja. Ker mama se mora borit in se grebst in ga iskat» (I128).

Sogovornica J je predlagala tudi, da bi sklad prijavil ekonomsko nasilje takoj, ko bi dobil vlogo za nadomestilo preživitve.

Ena od vprašanih meni, da od sklada ni koristi, ena pa je imela s skladom slabo izkušnjo, kjer so ji zaradi njihove napake poslali izračun, da dolguje skladu 6500 evrov, ker naj bi bili otroci preplačani. Ko je dokazala, da temu ni tako, ji seveda denarja ni bilo treba vračati, pove pa, da je bila ob samem pozivu šokirana: *»Kot mama, ko dobiš 6500 evrov za plačat in veš, da otroci niso res preplačani, te prime šok. Resnično šok« (I56).*

5 RAZPRAVA

Po 129. a členu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004) se pri določanju višine preživnine poleg zmožnosti zavezanca upošteva tudi potrebe upravičenca ali upravičenke. Preživnina naj bi bila namreč takšna, da otroku zagotovi uspešen telesni in duševni razvoj. Pri določanju višine preživnine se upoštevajo tako življenjski stroški otroka, kot so bivanje, hrana, oblačila itd., kot tudi stroški oddiha, razvedrila in drugo. Ugotovila sem, da so potrebe otrok pri določanju višine preživnine pogosto zapostavljene. Sogovornice si želijo višjih preživnin, saj so po njihovem mnenju preživnine, do katerih so upravičeni njihovi otroci, prenizke. Ena izmed sogovornic je izpostavila, da se je preživnina določila glede na takratno državno povprečje, kar torej pomeni, da specifične potrebe otroka niso bile upoštevane. Črnak Meglič in drugi (2015) ugotavljajo, da so nizko določene preživnine eden izmed dejavnikov revščine za enostarševske družine.

Nekatere sogovornice so imele v postopku določanja preživnine težave s predložitvijo predvidenih stroškov otroka. Ena je predlagala, da bi sodišče naredilo izračun stroškov otroka. Izpostavljale so tudi, da je bil postopek določanja preživnine dolgotrajen. Pri eni je k dolgotrajnosti postopka prispeval tudi partner, saj je postopek zavlačeval. Ena izmed sogovornic je izrazila strah, kako bi dokazala neplačevanje preživnine, če bi se odločila dejanje prijaviti. Na sodišču so namreč nekdanjemu partnerju ponudili možnost, da preživnino izplačuje v gotovini. Problem gotovinskega izplačevanja preživnine opisuje tudi Obran (2014), ki izplačevanje preživnine v gotovini odsvetuje prav zaradi težav pri dokazovanju neplačevanja, v primeru, da je to potrebno.

Neplačevanje preživnine se pojavlja v različnih oblikah. Od nerednih in nepopolnih zneskov do popolnega neplačevanja. To za matere pomeni, da preživnina zanje ni zanesljiv vir dohodka. Neplačevanje preživnine traja tudi po več let. Pri eni izmed sogovornic v primeru najstarejše hčerke kar 20 let. V času neplačevanja se dolg zavezanca veča skupaj z obrestmi. Pri sogovornicah znašajo ti dolgovi od 1600 in 27.000 evrov. V praksi se dogaja tudi, da se predlaga delni odpis dolga, kar upravičenko ali upravičenca prikrajša za del preživnine. Ena od sogovornic je izpostavila, da je lahko njen polnoletni sin izvršbo za dolg preživnine v višini 3000 evrov umaknil, četudi gre za dolg njej, saj ga je ona preživljala do njegove polnoletnosti.

Pri nekaterih je vzrok za neplačevanje v slabi finančni situaciji partnerja, pri drugih pa gre za izmikanje plačevanju. To neplačniki počnejo na različne načine, bodisi s prepisom premoženja na druge, z delom na črno, kupovanjem premoženja na lizing, posedovanjem prihrankov v gotovini, s pogosto menjavo naslova bivališča, pogosto menjavo delovnega mesta, prigrasitvijo osebnega stečaja in izplačevanjem dela plače v gotovini. Podobne načine izmikanja plačevanju našteva tudi Pravno-informacijski center (1998). Kline (2015) izpostavlja, da je včasih zaradi različnih načinov izmikanja v postopku težko dokazati, da je storilec sredstva imel, pa kljub temu ni plačeval. Težave pri dokazovanju so imele tudi sogovornice, ki so morale bodisi pri prijavi kaznivega dejanja bodisi pri izvršbi dokazati neplačevanje in njegovo zmožnost plačevanja. Zato so tudi predlagale, da bi pri tem imela država večjo odgovornost. Predlagale so tudi, da bi obstajala neka institucija, kot je denimo preživninski sklad, ki bi prevzel nase izterjavo neplačanih preživnin. Eden od predlogov ene izmed sogovornic je bil tudi, da bi preživninski sklad izplačal celo sodno določeno preživnino in potem sam terjal dolg od zavezanca. Sam postopek materam porabi energijo. Tako izvršba kot tudi prijava kaznivega dejanja. Poleg tega pa gre pri tem za dolgotrajne postopke, tudi po več let. K temu prispeva tudi izmikanje neplačnikov, ki se pogosto ne udeležujejo obravnave in s tem podaljšajo postopek. Pomanjkljivost postopka je tudi ta, da mora polnoletni otrok ponovno vložiti izvršbo v primeru neplačevanja preživnine, kar pomeni, da lahko ponovno pride do dalj trajajočega postopka. Postopek sam pa nekateri polnoletni otroci doživljajo kot zelo stresen in naporen, tako kot matere, ki so zastopnice mladoletnih otrok. Sogovornice so izpostavljale stres in negativno doživljanje postopkov. Nekateri udeleženi v postopkih so bili do njih neprijazni in nespoštljivi. Opisovale so razne neprimerne izjave na sodišču in izpostavile, da so večkrat dobile občutek, da so same krive. Verjeti ženski, da ni kriva in odgovorna za nasilje, navaja Urek (1997) kot prvo načelo feminističnega dela z ženskami, ki so žrtve nasilja.

Žrtve imajo premalo informacij in pravnega znanja v zvezi s postopki. Nekatero so omenile, da niso vedele, da je neplačevanje preživnine kaznivo dejanje. Iskanje pravnih nasvetov pa za njih pomeni dodaten strošek poleg vseh ostalih stroškov v postopku. Pri izvršbi mora denimo upnica kriti stroške izvršitelja in odvetniške stroške (Črnak Meglič, Narat in Boljka, 2015). Ena izmed sogovornic je morala denimo za cenilce vnaprej plačati 1500 evrov. To je potem krila z brezplačno pravno pomočjo. Kljub temu pa ob izvršbi ni dobila vsega. Natančneje je izgubila okrog 3000 evrov zaradi stroškov postopka. Eni izmed sogovornic se izvršba ne splača ravno zaradi stroškov postopka, saj je razlika med nadomestilom

preživnine in preživnino tako majhna, da se ji ne splača terjati razlike zaradi samih stroškov postopka.

Davis (1999) pravi, da si nekatere ženske žrtve nasilja preživnine ne upajo zahtevati, saj bi s tem izdale, kje bivajo. Podobno stisko opisuje tudi ena izmed sogovornic, ki se nekdanjega partnerja boji in si želi, da njenega naslova ne bi poznal, pa ga mora, ker ga zaradi samih postopkov ne more skrivati. Ena izmed sogovornic je izpostavila, da zaradi postopkov ostaja še vedno povezana z nekdanjim partnerjem, četudi si tega ne želi.

Po Kazenskem zakoniku (2012) je lahko predvidena kazen za neplačevanje preživnine tudi zaporna kazen. Dve sogovornici, pri katerih je prišlo do realizacije zaporne kazni, ugotavljata, da v njunih primerih zaporna kazen ni bila popolnoma učinkovita. Pri eni je sicer zavezanec začel bolj redno plačevati, pri drugi pa učinka ni bilo. Kljub temu da je postopek prijave neplačevanja preživnine pogosto dolgotrajen, naporen in neučinkovit, pa je prijava kaznivega dejanja oziroma izvršba skorajda nujna. Prvi razlog je dolžnost polnoletnih otrok, da preživljajo starše, če sami tega niso zmožni. To dolžnost Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004) nalaga vsem polnoletnim otrokom, razen tistim, pri katerih starši niso izpolnjevali preživninskih obveznosti do njih. Ugotovljeno pa je bilo, da pogosto pride do težav v dokazovanju neplačevanja, če v preteklosti zoper neplačnika ni bila vložena izvršba in otrok o neplačevanju nima dokaza (Črnak Meglič, Narat in Boljka, 2015). Obrat (2014) svetuje vložitev izvršbe tudi zaradi uveljavljanja pravic iz javnih sredstev, pri katerih se ugotavlja materialno stanje prosilke. Po Zakonu o socialnovarstvenih prejemkih (2010) se namreč tudi preživnina šteje kot dohodek posameznice oziroma posameznika. V praksi pa se pojavljajo številne težave v zvezi z neplačanimi preživninami in pravicami iz javnih sredstev. Prva težava je ta, da se zgolj pomnoži znesek, ki naj bi ga upravičenka prejela z naslova preživnine, z dvanajstimi meseci v letu. Pri tem se avtomatsko ne upošteva neplačevanja preživnine, kar pomeni, da se prosilki obračuna celotna preživnina, ki naj bi jo otrok prejemal, četudi je prejel v resnici samo polovico preživnine ali pa je sploh ni prejemal. Kot dokaz o neplačevanju ne zadostujejo bančni izpiski, ampak je potrebna izvršba. Kot že omenjeno, gre pri izvršbi za dolgotrajen postopek, kar v praksi pomeni tudi, da so sogovornice čakale dalj časa na višji otroški dodatek ali pa na denarno socialno pomoč. Ena izmed sogovornic še ne more vložiti izvršbe, ker neplačevanje še ne traja dovolj dolgo. Ena pa še ni vložila izvršbe, ker se ne želi kregati. Obema se pri ugotavljanju dohodka na člana torej upošteva celotna preživnina, kar pomeni višje plačilo vrtca in nižji otroški dodatek. Tiste, ki so z izvršbo dokazovale, da

preživnine v resnici ne prejemajo, pa so imele prav tako težave pri uveljavljanju pravic. Dokazovanje neplačevanja namreč pomeni, da jim je najprej dodeljen nižji otroški dodatek. Na to odločbo se morajo pritožiti z vsemi dokazili. Če je pritožbi ugodeno, pa dobijo razliko povrnjeno. To za njih pomeni, da imajo v vmesnem času nižji otroški dodatek oziroma drugo pravico iz javnih sredstev. Ena izmed sogovornic je bila tudi zaradi tega v hudi revščini, ko je bila nekaj časa brez denarne socialne pomoči, ker je morala starejša hči po polnoletnosti ponovno vlagati izvršbo za neplačevanje. Sogovornice v zvezi s tem predlagajo, da bi se dejanski priliv z naslova preživnine upošteval glede na bančni izpisek. Torej, da bi se upoštevalo dejansko prejeto preživnino in ne tisto, ki bi jo morale prejeti. Nižji dohodki z naslova pravic iz javnih sredstev namreč še dodatno poslabšajo ekonomski položaj mater. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (2016) so bila enostarševska gospodinjstva v letu 2016 druga po stopnji revščine v Sloveniji. K temu pa v nekaterih primerih prispeva tudi neplačevanje preživnine (Narat idr., 2011). Da ima neplačevanje preživnine velik vpliv na ekonomski položaj mater skrbnic, sem ugotovila tudi v lastni raziskavi. Sogovornice so izpostavljale finančno stisko, zapostavljanje lastnih potreb zaradi potreb otroka, stanovanjske težave in tako dalje. Ena pa je omenila, da ima neplačevanje preživnine negativen vpliv na njeno kariero. Vsekakor ne morem trditi, da je neplačevanje preživnine edini dejavnik, ki vpliva na slabši ekonomski položaj sodelujočih v raziskavi, je pa zagotovo eden izmed dejavnikov, ki širše vpliva na njihov ekonomski položaj. Vzporedno z neplačevanjem preživnine se pri nekaterih sogovornicah pojavljajo še sodni stroški, ki poslabšajo ekonomski položaj matere. Poleg tega pa, kot že rečeno, težave pri odločanju o pravicah iz javnih sredstev včasih pomenijo tudi nižje otroške dodatke ali pa višje plačilo vrtca. Vse to poleg ostalih dejavnikov vpliva na ekonomski položaj mater skrbnic. Sogovornice se spopadajo s finančno stisko na različne načine: s kupovanjem rabljenih stvari, kupovanjem osnovne poceni hrane, pomagajo pa jim tudi starši in različne nevladne organizacije. Dve sta posebej izpostavili, da zaradi slabega ekonomskega položaja manj zapuščata dom. Ena je izpostavila tudi, da finančna stiska vpliva na zmanjšanje socialne mreže. To pomeni, da neplačevanje preživnine posredno vpliva tudi na družabno življenje žensk.

Ekonomsko nasilje pomeni nadzorovanje finančnih sredstev žrtve (Battered women's support services, b.d.). Ugotovila sem, da v primeru neplačevanja preživnine neplačniki počnejo prav to. Žrtev mora namreč porabiti več svojih sredstev za preživljanje otrok. Kot že rečeno, neplačevanje preživnine njen ekonomski položaj poslabša. Ekonomsko nasilje pa

ima vpliv tudi na zdravje. To opisujejo tudi Leskošek in drugi (2013). Sogovornice so izpostavljale predvsem negativen vpliv na duševno zdravje, na kar vpliva soočanje z revščino in doživljanje samih postopkov v zvezi z neplačevanjem preživnine. Opisovale so občutke tesnobe, stres, živčnost in občutke jeze. Podobno kot Cameron (2014), ki navaja, da se žrtve finančne zlorabe srečujejo s stresom, anksioznostjo in nespečnostjo. Ugotovila sem, da gre pri ekonomskem nasilju tudi za neke vrste psihično nasilje. Sogovornice so namreč izpostavile, da gre tudi za psihično nasilje in da to zelo vpliva na njihovo duševno zdravje. Zakonsko pa v Sloveniji neplačevanje preživnine ni oblika ekonomskega nasilja. Ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je bilo namreč zastavljeno poslansko vprašanje, ali se neplačevanje preživnine smatra kot oblika ekonomskega nasilja po Zakonu o preprečevanju nasilja v družini. Njen odgovor je bil, da se ekonomsko nasilje v omenjenem zakonu nanaša na ekonomsko nasilje nad starejšimi, denimo v odtujitvi pokojnine (Blažič, Pristavec Đogić & Eror, 2015). To dokazuje tudi izkušnja sogovornice, ki je ekonomsko nasilje želela prijaviti na policiji, skupaj s psihičnim nasiljem. Prijava ji je bila odsvetovana. Svetovali pa so ji izvršbo.

Ugotovila sem, da so nekatere sogovornice doživljale tudi druge oblike nasilja, bodisi še v času zveze bodisi po razvezi. Omenjale so fizično nasilje, grožnje, ustrahovanje. Nekatere so omenile, da so bili že v času partnerske zveze prisotni nekateri vidiki ekonomskega nasilja. Nekatere so same morale plačevati skupne položnice ali pa stroške za otroka, nekatere niso imele vpogleda v partnerjev dohodek, dve pa sta po razvezi morali odplačevati partnerjeve kredite. Ekonomska odvisnost v zvezi je pogosto razlog, zakaj se ženske težje odločijo, da zapustijo odnos (Davis, 1999). Podobno potrjuje tudi sogovornica, kateri je partner že v času zveze grozil, da v primeru razveze ne bo plačeval preživnine ali pa bo plačeval res nizko.

Pri neplačevanju preživnine žrtvam v Sloveniji pomaga Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije, ki žrtvam izplačuje nadomestila preživnine. Višina nadomestila pa se odmerja glede na to, v katero starostno kategorijo od treh spada otrok (Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije, 2017). Sogovornice so izpostavile, da so nadomestila preživnine po večini nižja od preživnine, do katere je otrok upravičen. To ugotavlja tudi Antončič (2017). Ena sogovornica je izpostavila tudi, da so do nadomestila preživnine upravičeni samo mladoletni otroci, dve pa sta izpostavili, da bi moral biti otrok upravičen do nadomestila preživnine, vse dokler se redno šola oziroma največ do 26. leta starosti. Ta predlog je bil izpostavljen že

pred sedmimi leti v delovnem poročilu Inštituta za socialno varnost Republike Slovenije. Izpostavili so namreč, da so starši otroke dolžni preživljati do 26. leta starosti, če se redno šolajo. Nadomestilo preživnine pa pripada samo do polnoletnosti otroka (Narat idr., 2011). Ugotovila sem, da je postopek za pridobitev nadomestila preživnine po mnenju sogovornic dolgotrajen. Predlagale so, da bi se postopek skrajšal in da bi bile upravičene do nadomestila ob prvi neplačani preživnini. Trenutno je namreč postopek dokazovanja neplačevanja zelo dolgotrajen. Nekatere sogovornice so kot prednost sklada izpostavile zanesljivost dohodka. Nekatere so predlagale tudi, da bi preživninski sklad ali podobna institucija prevzela odgovornost plačevanja polne preživnine. Neplačano preživnino pa bi ta institucija terjala od neplačnika. S tem bi materam prihranili čas in trud, hkrati pa zagotovili večjo ekonomsko varnost njim in njihovim otrokom. Republiko Slovenijo konec koncev 27. člen Konvencije o otrokovih pravicah (1990) zavezuje k temu, da sprejme ustrezne ukrepe, da otrokom zagotovi preživnino, če so do nje upravičeni.

V zvezi z nasiljem sem ugotovila, da je še vedno prisotna toleranca do nasilja. Sogovornice so izpostavile toleranco do nasilja tako na sodišču kot pri socialnih delavkah ter širše v družbi. Pogosto so v družbi in tekom postopkov imele občutek krivde. Večkrat so bile tudi deležne direktnega obtoževanja, da so same krive. Verjeti ženski je eno izmed načel dela z ženskami žrtvami nasilja (Urek, 1997). Ugotovila sem, da bi bilo treba v socialnem delu poskrbeti, da žrtvam te oblike ekonomskega nasilja ponudimo dovolj informacij v zvezi s postopki pri urejanju neplačevanja preživnine. Izkazalo se je namreč, da so sogovornice pogrešale prav več informacij in podajanje informacij na preprost način. Plaz (2014a) izpostavlja, da je treba imeti dobro informirane socialne delavke, saj se s tem lahko izognemo morebitni sekundarni viktimizaciji. Prav tako izpostavlja pomembnost dejstva, da ženske ne obtožujemo kot krive za nasilje, ki ga doživlja. Sogovornice v intervjujih pa so, kot že rečeno, izpostavile prav to, da so se večkrat počutile krive.

V zvezi s socialnim delom sem še ugotovila, da bi bilo dobro vzpostaviti nekakšno svetovalnico, ki bi žrtvam te oblike nasilja svetovala o postopkih v zvezi s prijavo neplačevanja preživnine in jim pomagala pri spopadanju s finančno stisko. Ugotovila sem tudi, da je treba biti pri pogovoru z žrtvami pazljiv, treba jim je dati čas in primeren zaupen prostor. Ena izmed sogovornic je namreč posebej izpostavila, da jo je motilo pomanjkanje zasebnosti na centru za socialno delo in prehitro zaključen pogovor. Zagotoviti primeren prostor za pogovor je tudi eno od načel dela z žrtvami nasilja (Plaz, 2014a).

Ob samorefleksiji opravljenega dela sem ugotovila, da bi lahko, če bi ponovno opravljala raziskavo, nekatere stvari naredila drugače. Nekaterim sogovornicam bi lahko postavila še dodatna podvprašanja in s tem dobila še boljši vpogled v njihovo situacijo. Vprašala bi jih kaj več o doživljanju postopkov, o konkretnih izkušnjah s socialnimi delavkami in ostalimi strokovnimi delavkami. Bolj bi se tudi poglobila v to, kako je neplačevanje preživnine vplivalo na njihov osebni ekonomski položaj in zasebno življenje. Večkrat so namreč izpostavile, za kaj vse je prikrajšan otrok. Želela bi izvedeti še, v kakšnem smislu vse so one prikrajšanje.

Za intervjuje bi si vzela več časa. Nekateri intervjuji so bili namreč zaradi zasedenosti sogovornic opravljeni kar v času službene malice ali pa tik po odhodu iz službe. To je pomenilo, da se je sogovornicam pogosto mudilo. Mogoče bi lahko dobila še več informacij, če bi sogovornice imele več časa. S pomanjkanjem časa je bil v več primerih povezan tudi kraj opravljanja intervjuja. Vedno sem dala sogovornicam možnost, da same izberejo kraj. Večina so se odločile za kakšno kavarno, tri sogovornice pa so me povabile k sebi na dom. Zaradi občutljivosti teme pogovora in zagotavljanja zasebnosti bi bilo bolj smiselno zagotoviti bolj miren in zaseben prostor za opravljanje intervjuja. Tega se sedaj bolj zavedam.

Popravila bi tudi to, da sogovornic ne bi iskala prek Facebooka. To bi mi sicer vzelo več časa, pa vendar. Po objavi na Facebooku sem bila deležna nekaj komentarjev in zasebnih sporočil. Pisali so mi moški, ki so želeli izpostaviti nasprotovanje moji tezi, da gre pri neplačevanju preživnine za obliko ekonomskega nasilja nad ženskami. Dva sta izpostavila, da je preživnina pravica otroka in ne matere in da zato ne moremo govoriti o ekonomskem nasilju nad materjo. Strinjam se, da je preživnina pravica otroka. Res pa je, da je na skrbnici ali skrbniku večje breme preživljanja otroka, v primeru, da drugi starš preživnine ne plačuje. Kot je bilo ugotovljeno v mojem diplomskem delu in drugih raziskavah, neplačevanje preživnine za otroka vpliva tudi na mati.

Eden od moških je želel poudariti, da je tudi sam žrtev te oblike nasilja, in sicer s strani nekdanje partnerke. Ob tem bi izpostavila, da moj namen ni bil trditi, da to obliko nasilja doživljajo samo ženske. Res je sicer, da je po podatkih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (2016) večina enostarševskih družin žensko centriranih, pa vendar to še ne pomeni, da tisti manjši odstotek moških ni upravičen do ustrezne obravnave v primeru, da so žrtve te oblike nasilja. V diplomskem delu sem se osredotočila na vidik žensk. Vsekakor

pa bi bilo zanimivo raziskati tudi vidik moških, ki so žrtve te oblike ekonomskega nasilja. Verjamem namreč, da se srečujejo sicer s podobnimi, a hkrati zelo različnimi težavami kot ženske. S tem mislim predvsem na dožemanje spola in spolnih vlog v družbi. Ob tem bi želela dodati še, da nikakor nisem želela biti pri svojem raziskovanju diskriminatorna do nikogar. Zavedam se pluralnosti družinskih oblik in pomembnosti spoštovanja le-teh. Verjamem, da bi bilo zanimivo raziskati tudi izkušnje z neplačevanjem preživnine v moško centriranih enostarševskih družinah ter konec koncev tudi v primeru razveze istospolne partnerske zveze.

6 SKLEPI

Na podlagi intervjujev z desetimi sogovornicami sem v moji raziskavi ugotovila naslednje:

- neplačevanje preživnine se pojavlja v različnih oblikah, od popolnega neplačevanja do nerednih in nepopolnih zneskov. Pri nekaterih traja nekaj mesecev, pri nekaterih pa tudi več kot 20 let;
- preživnina v primeru neplačevanja ali nerednega plačevanja pomeni nezanesljiv dohodek za otroka, kar postavlja matere in otroke v negotov ekonomski položaj;
- neplačevanje preživnine negativno vpliva na ekonomski položaj mater skrbnic, prav tako negativno vpliva na njihovo zdravje, predvsem duševno;
- matere pogosto zapostavljajo svoje potrebe in živijo v pomanjkanju, da lahko otrokom omogočijo karseda normalno življenje;
- postopek izterjave neplačanih preživnin pomeni za matere dodatno finančno breme;
- neplačevanje preživnine sogovornice doživljajo kot obliko ekonomskega nasilja, nekatere tudi kot obliko psihičnega nasilja;
- v nekaterih primerih so bile že v času zveze prisotne različne oblike nasilja, tudi ekonomskega. V nekaterih primerih pa se po razvezi, poleg neplačevanja preživnine, pojavljajo tudi druge oblike nasilja;
- še vedno je prisotna toleranca do nasilja s strani družbe;
- neplačevanje preživnine pravno ni prepoznano kot oblika ekonomskega nasilja in ga posledično kot takega tudi ne moremo prijaviti pri pristojnem organu;
- sistem urejanja (ne)plačevanja preživnin materam ni v podporo. Postopki v primeru neplačevanja preživnine so dolgotrajni, pogosto neučinkoviti, za matere pa predstavljajo stres, napor in porabo časa;
- zavezanci se lahko uspešno izmikajo plačevanju preživnine s prikrivanjem dohodka, menjavo službe, delom na črno itd.;
- zavezanci lahko postopek izvršbe in kazenski postopek podaljšujejo, s čimer dodatno obremenijo matere;
- dolgovi zaradi neplačanih preživnin so zelo visoki. Nekatero matere so pristale na delen odpis dolga. V enem primeru pa je dolg lahko izničil polnoletni otrok. Oboje negativno vpliva na ekonomski položaj mater;

- nadomestilo preživnine iz preživninskega sklada sicer pomeni za matere zanesljiv vir dohodka, je pa po njihovem mnenju prenizko, saj je njegova višina odvisna od tega, v katero starostno kategorijo spada otrok, in ne od njegovih specifičnih potreb;
- do nadomestila preživnine so upravičeni samo mladoletni otroci. To postavlja polnoletne otroke, ki se še vedno šolajo, v slabši ekonomski položaj. Prav tako to negativno vpliva na ekonomski položaj mater, ki za te polnoletne otroke skrbijo;
- postopek uveljavljanja nadomestila preživnine pri preživninskem skladu je dolgotrajen;
- določene preživnine so prenizke. Pri določanju višine preživnine se premalo upošteva specifične potrebe otroka;
- sogovornice imajo s socialnimi delavkami različne izkušnje, nekatere pozitivne, nekatere pa negativne. Izpostavile so predvsem pomanjkanje informacij o postopkih in toleranco do nasilja;
- sogovornice si želijo, da bi država prevzela večjo odgovornost in jim pomagala pri izterjavi preživnin. Nekatere so predlagale, da bi državna institucija, kot je preživninski sklad, izplačevala polno preživnino in sama terjala neplačane preživnine. S tem bi prihranili materam mučne in dolgotrajne postopke, hkrati pa bi materam in otrokom zagotovili ekonomsko varnost;
- sogovornice si želijo več informacij o samih postopkih. Nekatere so predlagale tudi svetovalnico.

7 PREDLOGI

Na podlagi ugotovitev iz intervjujev in prebrane literature predlagam naslednje predloge, s katerimi bi lahko izboljšali položaj žrtev neplačevanja preživnine:

- priznanje neplačevanja preživnine kot oblike ekonomskega nasilja v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini in informiranje o tej obliki nasilja tako zaposlenih na centrih za socialno delo kot tudi zaposlenih na sodiščih in v policiji. Potrebno bi bilo predvsem informiranje o problemu sekundarne viktimizacije;
- določanje višjih preživnin in upoštevanje specifičnih potreb otroka pri določanju preživnine. Pri tem bi bilo treba upoštevati dejanske stroške otroka in prisluhniti materi oziroma osebi, ki za otroka skrbi. Preživnina bi lahko znašala vsaj 150 evrov;
- zvišanje nadomestila preživnine na višino preživnine, do katere je otrok dejansko upravičen;
- podaljšanje upravičenosti do nadomestila preživnine, dokler je otrok upravičen do preživnine, torej, dokler se redno šola oziroma največ do 26. leta starosti in ne zgolj do 18. leta starosti;
- skrajšanje postopka za pridobitev nadomestila preživnine. Trenutno so potrebna dokazila o izvršbi. Lahko bi kot dokaz neplačevanja zadostovali bančni izpiski, ki dokazujejo prihodke posameznice;
- prevzem odgovornosti izterjave neizplačanih preživnin s strani državne institucije, kot je denimo preživninski sklad, in izplačevanje polnih preživnin s strani te institucije;
- ustanovitev svetovalnice za osebe, ki se srečujejo s to obliko ekonomskega nasilja. Svetovalnica bi lahko delovala bodisi v okviru kakšne od nevladnih organizacij, ki delajo na tem področju, bodisi na centrih za socialno delo. Centri za socialno delo bi lahko ponudili tudi pravno svetovanje v zvezi s samimi postopki izvršbe in kazenskega pregona. Potrebno bi bilo predvsem podajanje informacij v zvezi s postopki na bolj preprost in razumljiv način;
- informiranje širše družbe o tej obliki ekonomskega nasilja;
- socialne delavke bi morale upoštevati posebnosti te oblike ekonomskega nasilja ter ponuditi žrtvam pomoč in podporo. Pri tem bi morale upoštevati načela dela z žrtvami nasilja. Ponuditi bi jim morale varen in zaupen prostor za pogovor ter z njimi sodelovati in iskati rešitve;

- večji nadzor nad neplačniki v postopku, denimo nad njihovo plačo in delom na črno s strani Finančne uprave Republike Slovenije;
- upoštevanje samo dejansko prejete preživnine pri določanju dohodka na člana pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev.

8 VIRI IN LITERATURA

Adams, E. A., Sullivan, M. C., Bybee, D., & Greeson, B. M. (2008). Development of the scale of economic abuse. *Violence against women*, 14(5). Pridobljeno 13. 1. 2018 s <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/1077801208315529>

Aničič, K. (2007). Vpliv socialnih mrež na procese ne/reševanja nasilja. V: Š. Veselič (ur.), *Na poti iz nasilja : prakse dela proti nasilju nad ženskami* (str.: 90-96). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

Antončič, E. (2017). Neplačevanje preživnine kot oblika zanemarjanja otrok. V A. Črnak Meglič, & B. Kobal Tomc (ur.), *Položaj otrok v Sloveniji danes: situacijska analiza* (str. 239-246). Pridobljeno 13. 10. 2017 s <https://www.irssv.si/upload2/PolozajOtrokVSloveniji.pdf>

Arizona Coalition to end sexual and domestic violence (b.d.). Economic abuse wheel. Pridobljeno 13. 1. 2018 s <http://www.azcadv.org/azcadv2014wp/wp-content/uploads/2016/12/Economic-Abuse-Wheel.pdf>

Battered women's support services (b.d.). *Economic empowerment strategies for women*. Pridobljeno 8. 1. 2018 s <http://www.bwss.org/resources/economic-empowerment-strategies-for-women/>

Blažič, J., Pristavec Đogić, M. & Eror, A. (2015). *Neplačevanje preživnine (Primerjalni pregled - PP)*. Pridobljeno 27. 11. 2017 s https://fotogalerija.dzrs.si/datoteke/Publikacije/Zborniki_RN/2015/Neplacevanje_prezivnin.pdf

Božac Deležan, L. (1999). Ko je najnevarnejša institucija zakon, najnevarnejši prostor dom, najnevarnejša oseba pa partner. V: V. Kozmik, & M. Dobnikar (ur.), *Dosje: Nasilje nad ženskami* (str.: 11-15). Ljubljana: Urad vlade Republike Slovenije za žensko politiko, Društvo SOS telefon, Feministično informacijsko kulturno središče, Društvo za nenasilno komunikacijo.

Cameron, P. (2014). Relationship problems and money: Women talk about financial abuse (Research report WIRE Women's information). Pridobljeno 24. 1. 2018 s

http://rubyconnection.com.au/media/5078419/wire-research-report_relationship-problems-and-money-women-talk-about-financial-abuse-august2014.pdf

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2011). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebne stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Črnak Meglič, A., Narat, T., & Boljka, U. (2015). *Ureditev preživnin v mednarodni perspektivi: primerjalna analiza modelov preživnin v različnih sistemih blaginje* (Končno poročilo št. IRSSV 07/2015). Pridobljeno 8. 10. 2017 s <http://imss.dz-rs.si/imis/07cbc6b5651c447cb7dc.pdf>

Davis, F. M. (1999). The Economics of Abuse : How Violence Perpetuates Women's Poverty. V: R. A. Brandwein, (ur.), *Battered women, children and welfare reform : the ties that bind* (str.: 17-30). Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, cop.

Dobnikar, M. (1991). Nasilje nad ženskami kot oblika socialne kontrole. *Časopis za kritiko znanosti*, 19 (136/137), 138-142.

Državni zbor Republike Slovenije – Poslanska skupina Slovenke demokratske stranke. (2016). Preživnina kot temeljna otrokova pravica: Otroci kot žrtve kaznivega dejanja neplačevanja ali izmikanja plačevanja preživnine (Predlog za obravnavo točke na seji Komisije za peticije ter za človekove pravice in enake možnosti). Pridobljeno 24. 11. 2017 s <http://imss.dz-rs.si/imis/6cfd2499ff7bf8eddd8c.pdf>

Farmer, A., & Tiefenthaler, J. (1997). An economic analysis of domestic violence. *Review of social economy*, 55(3). Pridobljeno 14. 1. 2018 s [http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=e2d0a0d8-d706-4e24-8101-4b6728f19181%40sessionmgr4009](http://eds.a.ebscohost.com/nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=e2d0a0d8-d706-4e24-8101-4b6728f19181%40sessionmgr4009)

Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije. (2017a). *Preživninski sklad*. Pridobljeno 24. 10. 2017 s <http://www.jpi-sklad.si/skladi/prezivninski-sklad/>

Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije. (2017b). *Izterjava preživninskih zahtevkov v tujini od 1. 4. 2017 dalje*. Pridobljeno 25. 11. 2017 s <http://www.jpi-sklad.si/aktualno/clanek/posamezno/izterjava-prezivninskih-zahtevkov-v-tujini-od-142017-dalje/>

Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije. (2017c.). *Informacija o naznanitvi kaznivega dejanja neplačevanja preživnine po 194. členu Kazenskega zakonika*. Pridobljeno 26. 11. 2017 s

<http://www.jpi-sklad.si/skladi/prezivrinski-sklad/obrazci-in-vloge/>

Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2) (2012). Ur. l. RS 50/2012.

Kline, M. (2015). Tožilski pogled na problematiko kaznivih dejanj neplačevanja preživnine in odvzema mladoletne osebe. V *Posvet Otrok v družinskih sporih*. Posvet na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani. Pridobljeno 15. 11. 2017 s http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/2015_-_Otrok_v_druzinskem_sporu/Kline.pdf

Konvencija o otrokovih pravicah (KOP) (1990). Ur. l. SFRJ-MP 15/90.

Leskošek V., Antić Gaber, M., Selišnik I., Filipčič, K., Urek, M., Matko, K., Zaviršek, D., Sedmak, M. & Kralj, A. (2013). *Nasilje nad ženskami v Sloveniji*. Maribor: Založba Aristej.

Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (MPESKP) (1992). Ur. l. RS 35/92 – Mednarodne pogodbe, št. 9/92.

Mesec, B., Rape Žiberna, T. (ur.), Rihter, L. (ur.). (2009). *Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo, Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2016). *Statistika - Preživnine*. Pridobljeno 24. 10. 2017 s

http://www.mddsz.gov.si/si/ujeljavljanje_pravic/statistika/prezivnine/

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2017). *Preživnine*. Pridobljeno 24. 11. 2017 s

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/prezivnine/

Ministrstvo za notranje zadeve. (2013) *Poročilo o delu policije za 2012*. Pridobljeno 16. 11. 2017 s

<https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2012.pdf>

Ministrstvo za notranje zadeve. (2014). *Poročilo o delu policije za 2013*. Pridobljeno 16. 11. 2017 s

[http://vrs3.vlada.si/MANDAT13/vladnagrada.nsf/71d4985ffda5de89c12572c3003716c4/d23b09715da3480fc1257ced0040d1c4/\\$FILE/LetnoPorocilo2013.pdf](http://vrs3.vlada.si/MANDAT13/vladnagrada.nsf/71d4985ffda5de89c12572c3003716c4/d23b09715da3480fc1257ced0040d1c4/$FILE/LetnoPorocilo2013.pdf)

Ministrstvo za notranje zadeve. (2015). *Poročilo o delu policije za 2014* Pridobljeno 16. 11. 2017 s

<https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2014.pdf>

Ministrstvo za notranje zadeve. (2016). *Letno poročilo o delu policije za 2015*. Pridobljeno 16. 11. 2017 s

https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2015_pospravljeno.pdf

Ministrstvo za notranje zadeve. (2017). *Letno poročilo o delu policije za 2016*. Pridobljeno 16. 11. 2017 s

<https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2016.pdf>

Munc, M. (2011). *Nemoč nasilja*. Maribor: De vesta.

Narat, T., Stropnik, N., Nagode, M., Dremelj, P., Boškić, R., Kovač, N., & Kobal Tomc, B. (2011). *Revščina in socialna izključenost enostarševskih družin* (Končno poročilo št. IRSSV 22/2011). Pridobljeno 8. 10. 2017 s

http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/revscina_soc_izkljucenost_enostarsevske_2011.pdf

Oakley, A. (2000). *Gospodinja*. Ljubljana: Založba /*cf.

Obran, N. (2014). *Nasilje nad ženskami – prav(n)e poti v varno življenje žensk in otrok : praktični vodnik po sodnih in upravnih postopkih*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Plaz, M. (2014a). Kako doseči čim večjo učinkovitost pri svetovanju in psihosocialni podpori pri iskanju poti iz nasilja skupaj z uporabnico?. V Š. Veselič, D. Horvat, & M. Plaz (ur.), *Priručnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 125-139). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

- Plaz, M. (2014b). Nasilje nad ženskami v partnerskih in sorodstvenih odnosih. V Š. Veselič, D. Horvat, & M. Plaz (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 75-93). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Post, D. (2013). Arguments against Joint Custody. *Berkeley Journal of Gender, Law & Justice*, 4(2), 315-325. Pridobljeno 13. 12. 2017 s
<http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1033&context=bglj>
- Postmus, J. L., Plummer, S. B., McMahon, S., Murshid, N. S., & Kim, M.S. (2012). Understanding economic abuse in the lives of survivors. *Journal of interpersonal violence*, 27(3). Pridobljeno 13. 1. 2018 s
<http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/0886260511421669>
- Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC. (1998). *Poti iz nasilja*. Ljubljana: Pravno-informacijski center nevladnih organizacij.
- Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC. (2014) *Enakost spolov, nasilje v družini*. Pridobljeno 5. 11. 2017 s <http://pic.si/clovekove-pravice/enakost-spolov/>
- Riger, S., & Krieglstein, M. (2000). The impact of welfare reform on men's violence against women. *American journal of community psychology*, 28(5). Pridobljeno 14. 1. 2018 s
<https://link-springer-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/pdf/10.1023%2FA%3A1005193603532.pdf>
- Roberts, P. (1999). Pursuing Child Support for Victims of Domestic Violence. V: R. A. Brandwein, (ur.), *Battered women, children and welfare reform : the ties that bind* (str.: 59-78). Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, cop.
- Robnik, S. (ur). (2016). *Enakost spolov – (še) nedokončana zgodba : pregled razvoja na področju enakosti spolov v Sloveniji, 1991 – 2016*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- Sanders, C. K. (2015). Economic abuse in the lives of women abused by an intimate partner: A qualitative study. *Violence against women*, 21(1). Pridobljeno 13. 1. 2018 s
<http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/1077801214564167>

Sharp-Jeffs, N. (2015). *Money matters. Research into the extent and nature of financial abuse within intimate relationships in the UK*. Pridobljeno 13. 1. 2018 s

<https://www.refuge.org.uk/files/Money-Matters.pdf>

Sharp-Jeffs, N. (2016). *Supporting survivors of financial abuse: Learning for the UK*.

Pridobljeno 13. 1. 2018 s

<https://www.wcmt.org.uk/sites/default/files/report-documents/Sharp%20N%20Report%202016%20Revised.pdf>

Skupnost CSD Slovenije. (2008). *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo*. Pridobljeno 27. 11. 2017 s

http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/katalog_pooblastila_csd_jul08.pdf

Statistični urad Republike Slovenije. (2016). *Kazalniki dohodka, revščine in socialne izključenosti, Slovenija, 2016*. Pridobljeno 9. 10.2017 s

<http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6070>

The Allstate foundation and the National Network to end domestic violence. (2016). *Moving ahead through financial management*. Pridobljeno 13. 1. 2018 s

<http://purplepurse.com/get-empowered/financial-tools/financial-tools-introduction/financial-empowerment-curriculum>

Ulmestig, R., & Eriksson, M. (2017). Financial consequences of leaving violent men - women survivors of domestic violence and the social assistance system in Sweden. *European journal of social work*, 20(4). Pridobljeno 13. 1. 2018 s <http://www-tandfonline-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1080/13691457.2016.1188778?needAccess=true>

Urek, M. (1997). Od feministične socialne akcije k feminističnemu socialnemu delu. *Socialno delo*, 36(5-6), 383-397.

Ustava Republike Slovenije (URS) (1991). Ur. l. RS 33/91-I.

Verniers, C., & Vala, J. (2018). Justifying gender discrimination in the workplace: The mediating role of motherhood myths. *PLoS ONE*, 13(1). Pridobljeno 18. 1. 2018 s

<http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=f2fe3a93-4141-4193-8d94-69ac1a00e4cd%40sessionmgr4007>

Veselič, Š. (ur.). (2007). *Nasilje! : kaj lahko storim?* [pdf]. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo. Pridobljeno 5. 11. 2017 s

<http://zavod-emma.si/wp-content/uploads/nasilje-kaj-lahko-storim.pdf>

Zakon o izvršbi in zavarovanju (ZIZ-UPB4). (2007) Ur. l. RS 3/07.

Zakon o Javnem jamstvenem in preživninskem skladu Republike Slovenije (ZJSRS-UPB2) (2006). Ur. l. RS 78/06.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) (2008). Ur. l. RS 16/08.

Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (MKPNZD) (2015). Ur. l. RS – Mednarodne pogodbe 1/15.

Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre) (2010). Ur. l. RS 61/10.

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1) (2014). Ur. l. RS 26/14.

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS) (2010). Ur. l. RS 62/10

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1) (2004). Ur. l. RS 69/04.

Zaviršek, D. (1994). *Ženske in duševno zdravje: o novih kulturah skrbi*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Zaviršek, D. (1997). Diskurzi o nasilju in pomoči. *Socialno delo*, 36(5/6).

Zaviršek, D. (2005). Vloga služb socialnega varstva pri obravnavi nasilja nad ženskami in otroki. *Javna uprava*, 41(2-3), 553-572.

Zaviršek, D. (2006). Zakonska zveza in njene omejitve. V: Z. Kobe, & I. Pribac (ur.), *Prava poroka? : 12 razmišljanj o zakonski zvezi* (str.: 191-210).

Ženska svetovalnica. (b.d.) *Kaj je nasilje*. Pridobljeno: 8. 12. 2017 s

<http://www.drustvo-zenska-svetovalnica.si/nasilje-nad-zenskami/kaj-je-nasilje>

9 PRILOGE

9.1 Smernice za intervju

1. Sklop: Trajanje in oblika neplačevanja preživnine

- Kakšna je višina preživnine, do katere je otrok upravičen?
- Koliko časa traja neplačevanje?
- Popolno neplačevanje ali neredni zneski?

2. Sklop: Ekonomski položaj mater

- Kakšen je bil vaš ekonomski položaj pred in po ločitvi/razvezi?
- Kako je neplačevanje vplivalo/vpliva na vaš ekonomski položaj?
- Vam pri preživljanju otrok kdo pomaga?
- Kako ste krili mesečne stroške in nepričakovane letne stroške?
- Kakšen menite da bi bil vaš ekonomski položaj v primeru rednega plačevanja preživnine?
- Ste imeli zaradi neplačanih preživnin kdaj težave pri uveljavljanju pravic kot so otroški dodatek, štipendije?

3. Sklop: Neplačevanje preživnine kot oblika nasilja

- Nekateri označujejo neplačevanje preživnine, kot obliko ekonomskega nasilja, kaj menite o tem?

4. Sklop: Prijava kaznivega dejanja neplačevanja in/ali izvršba

- Ste neplačevanje prijavili? Zakaj da? Zakaj ne?
Če da:
  - Po kolikšnem času ste kaznivo dejanje prijavili oziroma vložili izvršbo?
  - Kako je postopek potekal?
  - Koliko časa je sam postopek trajal?
  - Kakšen je bil izid postopka?
  - So tekom postopka za vas nastali tudi kakšni stroški?
  - Kakšen je bil odnos vpletenih v postopku? (sodnica, tožilka ...)

5. Sklop: Izkušnje s socialnimi delavkami na tem področju

- Ste se pri reševanju preživninskih zadev kdaj srečali s socialno delavko?
- Kakšne so bile vaše izkušnje?
- Se vam zdi, da ste z njene strani dobili dovolj informacij?
- Kaj bi želeli izboljšati?

6. Sklop: Predlogi za izboljšavo sistema

- Če bi imeli možnost spremeniti zakonodajo na področju neplačevanja preživnin. Kaj bi spremenili?